

Hyvää tekemässä? –Orpokotimatkailun varjopuolet

Dunja Suikkanen

Mira Tihveräinen

Opinnäytetyö
Matkailun liikkeenjohdon
koulutusohjelma
2014

Matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelma

<p>Tekijät Dunja Suikkanen Mira Tihveräinen</p>	<p>Aloitusvuosi 2011</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Hyvää tekemässä? –Orpokotimatkailun varjopuolet</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 61 + 24</p>
<p>Ohjaaja Mia Tarhanen</p>	
<p>Vastuullinen matkailu on jo pitkään kasvussa ollut matkailutrendi, jonka taustalla ovat usein hyvät aikomukset. Vastuullisessa matkailussa on kuitenkin kompastuskiviä, ja koska matkailu vaikuttaa väistämättä kohdealueeseensa, sen vaikutukset voivat olla myös haitallisia. Orpokotimatkailun lisääntymisen myötä on ilmaantunut toimijoita, jotka käyttävät matkailijoiden hyviä aikomuksia taloudellisesti hyväkseen lasten kustannuksella.</p> <p>Orpokotimatkailulla tarkoitetaan matkailijoiden säätelemätöntä vierailemista orpokodissa ulkomaan matkansa aikana sekä vapaaehtoistyötä ulkomaisessa orpokodissa. Orpokotimatkailun ympärille on kehittynyt haitallinen oheisilmiö, johon viitataan tässä työssä termillä kaupallinen tai voittoa tavoitteleva orpokotitoiminta. Tällainen toiminta muodostaa vahingollisen kierteen, jossa käytetään hyväksi haavoittuvaisia perheitä, orpokodeissa eläviä lapsia ja matkailijoiden hyviä aikomuksia. Kaupalliset orpokodit valjastavat lapset orpokodin varojen keruuseen ja pahimmassa tapauksessa tekevät lapsista matkailunähtävyyksiä. Matkailijoiden lahjoituksia käytetään harvoin lasten hyvinvoinnin edistämiseen, vaan ne rikastuttavat lähinnä orpokotien pitäjiä. Selvimmin voittoa tavoitteleva orpokotitoiminta ilmenee Kambodzhasa, jossa perustettujen orpokotien määrä korreloi selvästi matkailun kasvun kanssa.</p> <p>Tämä opinnäytetyö orpokotimatkailun varjopuolista on tehty toimeksiantona Reilun matkailun yhdistykselle syksyllä 2014. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun yhteydestä Suomen matkailualan toimijoiden ja matkailijoiden keskuudessa. Lisäksi työssä tuodaan esiin matkailijoille suunnattuja kansainvälisiä lastensuojelukampanjoita, joiden pohjalta lopuksi pohditaan, mitkä vastaavat tahot Suomessa voisivat tehdä tiedotustyötä orpokotimatkailusta ja sen vaikutuksista. Opinnäytetyön tuotoksena on laadittu Reilun matkailun yhdistyksen käyttöön matkailijoille suunnattu orpokotimatkailun varjopuolia käsittelevä tietopaketti. Materiaali käsittelee Kambodzhan tilanteen pohjalta kaupallisen orpokotitoiminnan tunnuspiirteitä ja vaikutuksia. Lisäksi tietopaketti tarjoaa keinoja voittoa tavoittelevien orpokotien tunnistamiseen. Tietopaketti julkaistaan sähköiseen oppimisympäristöön, Eliademyyn, sekä suoraan Reilun matkailun yhdistyksen verkkosivuille. Sen yhteyteen on laadittu lyhyt testi, jonka lukija suorittaa luettuaan tietopaketin. Tällä hetkellä tietopaketti on ainoa suomenkielinen aiheesta tuotettu kattava tietolähde.</p>	
<p>Asiasanat Orpokodit, kestävä matkailu, lapsen etu</p>	

Degree programme in Tourism Management

<p>Authors Dunja Suikkanen, Mira Tihveräinen</p>	<p>Year of entry 2011</p>
<p>The title of thesis Helping or not? –The drawbacks of orphanage tourism</p>	<p>Number of report pages and attachment pages 61 + 24</p>
<p>Advisor Mia Tarhanen</p>	
<p>Responsible tourism is a travel trend that has been long on the rise with good intentions behind it. Yet responsible tourism is vulnerable to corruption and since tourism inevitably influences its destination, these effects can also be harmful. Orphanage tourism is an example of how the benevolence of tourists can lead to the emerging of operators that seek to exploit them financially at the expense of children.</p> <p>Orphanage tourism comprises of unregulated visits to foreign orphanages by tourists as well as volunteer work at a foreign orphanage. A harmful phenomenon has developed around this form of tourism. In this thesis we refer to it as commercial orphanage business. This business forms a damaging cycle in which vulnerable families, children living in the orphanages and the good intentions of tourists are being exploited. Commercial orphanages harness children to collect funds for the orphanage and at worst make them tourist attractions. The donations of tourists are rarely used for the benefit of the children but instead end up in the pockets of the orphanages owners. The rise of commercial orphanages is most visible in Cambodia, where the number of orphanages correlates with the growth of tourist arrivals.</p> <p>This product-oriented thesis concerning the drawbacks of orphanage tourism is commissioned by Reilun matkailun yhdistys and was executed in the end of 2014. The objective of the thesis is to raise awareness of the link between commercial orphanage business and tourism among Finnish tourism related businesses and tourists as well as to introduce global campaigns aimed at tourists that highlight the drawbacks of orphanage tourism. A learning material aimed at Finnish tourists has been compiled as a product of this thesis. The material addresses the drawbacks and impacts of orphanage tourism through a case study in Cambodia as well as provides travelers with guidelines for identifying commercial orphanages. The material and exam will be published in the electronic learning environment Eliademy as well as in the commissioner's website. At this moment the learning material is the only available comprehensive source of information regarding this subject that is in Finnish.</p>	
<p>Key words Orphanages, responsible tourism, children's rights</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vastuullisuus matkailussa	5
2.1	Matkailun etiikka	5
2.2	Matkailun vaikutukset kohdemaahan	6
2.3	Matkailuyritysten sosiaalinen vastuu	7
2.4	Matkailijan sosiaalinen vastuu	9
2.5	Vastuullisen matkailun kompastuskiviä	10
3	Orpokotimatkailu ilmiönä	12
3.1	Orpokotimatkailun määrittelyä	12
3.2	Orpokotimatkailun maantiedettä	13
3.3	Lasten oikeudet matkailualalla	15
3.4	Orpokotimatkailun vaikutukset Kambodzhassa	17
3.5	Miten kaupallisesti toimivan orpokodin tunnistaa?	22
4	Kansainvälisiä toimia kaupallista orpokotitoimintaa vastaan	26
4.1	Globaalit toimijat	26
4.2	”Think before visiting” –kampanja	30
4.3	Orphanages.no –sivusto	32
4.4	Protect Brazil –älypuhelinsovellus	33
5	Tietopaketin laatiminen	36
5.1	Toimeksianto	37
5.2	Projektisuunnitelma	38
5.3	Tiedonkeruu	38
5.4	Tapaaminen toimeksiantajan kanssa	39
5.5	Tietopaketin suunnittelu	39
5.6	Tietopaketin kokoaminen	40
5.7	Tietopaketin testaus	41
5.8	Viimeistely ja julkaiseminen	43
6	Pohdinta	44
6.1	Potentiaaliset toimijat Suomessa	44
6.2	Ehdotuksia jatkotutkimuksille	47
6.3	Tietopaketin luotettavuus ja hyödynnettävyys	48

6.4 Opinnäytetyöprosessin haasteet ja onnistumiset	49
Lähteet.....	53
Liitteet.....	62
Liite 1. Eliademy –kurssi ja tietopaketti kuvakaappauksina.....	62
Liite 2. Tietopaketin yhteyteen laadittu testi.....	78
Liite 3. Tietopaketin yhteyteen laadittu saatekirje	80
Liite 4. Tietopaketin testauksessa käytetty arviointilomake	81
Liite 5. Projektisuunnitelma 26.8.2014	83

1 Johdanto

Vastuullisen matkailun ja kestävän kehityksen suosion kasvaessa matkailijat pyrkivät yhä aktiivisemmin tukemaan yhteisöjä ja alueita, joissa he vierailevat. Auttamisen halua käytetään joskus kohdemaissa taloudellisesti hyväksi. Tämän myötä on kehittynyt uusi arveluttava ilmiö, jossa kaupallisesti toimivat orpokodit käyttävät hyväksi matkailijoiden hyviä aikomuksia. Tässä työssä käytämme rinnakkaisina termeinä kaupallisia orpokoteja ja voittoa tavoittelevia orpokoteja. Orpokotimatkailulla tarkoitetaan matkailijoiden itsenäistä ja säätelemätöntä vierailemista orpokodissa ulkomaanmatkan aikana sekä vapaaehtoistyöskentelyä paikallisessa orpokodissa. Vierailujen yhteydessä matkailijoilta pyydetään lahjoituksia näennäisesti orpokodin lasten elinolojen kohentamiseksi. Todellisuudessa varoja ei käytetä lasten olosuhteiden ja hyvinvoinnin parantamiseen, vaan toiminnasta rikastuvat orpokotien perustajat. Matkailun vauhdittamasta voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta on kasvanut rahakas toimiala, joka matkailijoiden parhaista aikomuksista huolimatta pahimmillaan edesauttaa lasten pysyvää erottamista vanhemmistaan. Tässä työssä määrittelemme Unicefin (2008) määritelmän mukaisesti orvoksi lapsen, jonka toinen tai molemmat vanhemmat ovat kuolleet.

Vuosien 2005 ja 2010 välillä lapsille suunnattujen hoitolaitosten määrä on Kambodzhassa kasvanut merkittävät 75 prosenttia, joka korreloi matkailun kasvun kanssa. Vastaavana ajanjaksona orpokodeissa elävien lasten määrä on kasvanut 90 prosenttia, vaikka Unicefin mukaan 0-14 –vuotiaiden orpolasten määrä Kambodzhassa on itse asiassa laskenut viimeisellä vuosikymmenellä (Unicef 2014). Kambodzhin valtion vähäisten resurssien sekä lainsäädännön puutteellisuuden vuoksi orpokotien toimintaa ei pystytä valvomaan ja rekisteröimättömien orpokotien tarkka määrä ei ole kenenkään tiedossa. Varsinkin rekisteröimättömät orpokodit saattavat pitää lapsia tarkoituksellisesti huonommissa elinoloissa hyvää tarkoittavien vierailijoiden lahjoitusten maksimoimiseksi. Matkailijat tukevat taloudellisesti juuri orpokoteja sen harhaluulon pohjalta, että lapsilla ei ole elossa olevia vanhempia tai vaihtoehtoista paikkaa johon mennä. Unicefin mukaan Kambodzhin orpokodeissa asuvista lapsista 72 prosentilla on todellisuudessa vähintään yksi elossa oleva vanhempi. Tilanne johtuu köyhyydestä ja sosiaalisten tukirakenteiden puutteesta. Vanhempia houkutellaan sijoittamaan lapsensa orpokoteihin koulutuksen ja paremman elämän toivossa.

Vanhemmat eivät ole tietoisia erilaisista hyväksikäytön riskeistä, joille lapset voivat orpokodeissa altistua, kuten lapsityövoimalle, ihmiskaupalle, lapsiseksimatkailulle tai pedofilialle.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun yhteydestä Suomen matkailualan toimijoiden ja matkailijoiden keskuudessa. Lisäksi tuomme esiin matkailijoille suunnattuja kansainvälisiä lastensuojeluun liittyviä kampanjoita, joiden pohjalta pohdimme, miten orpokotimatkailun varjopuolista voisi tiedottaa matkailijoita Suomessa. Opinnäytetyön tavoitteena on lisäksi kannustaa Suomen matkailualan toimijoita tiedottamaan matkailijoita orpokotimatkailun varjopuolista. Opinnäytetyön pidemmän aikavälin tavoitteena on, että ilmiön tietoisuuden lisäämisen kautta matkailu elinkeinona pysyy kestäväenä ja kasvuvoimaisena myös vastuullisuuden näkökulmasta, ja matkailijoiden kriittinen ajattelu orpokotimatkailusta lisääntyy.

Halusimme opinnäytetyöllemme sellaisen toimeksiantajan, jonka kautta tietopaketti leviäisi mahdollisimman laajalti matkailualan toimijoille. Toimeksiantajamme Reilun matkailun yhdistys on vuonna 2003 perustettu eettisen ja kestävän matkailun edistäjä Suomen matkailualalla. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää vastuullista matkailua tiedottamalla sen periaatteista matkailijoille ja matkailualan toimijoille. Reilun matkailun yhdistys pyrkii herättämään vuoropuhelua eri toimijoiden välillä matkailun vaikutuksista ja eettisten valintojen merkityksestä matkailussa sekä Suomessa että ulkomailla. Yhdistyksen toiminta on monipuolista tutkimus-, koulutus-, ja tiedotustoimintaa. Reilun matkailun yhdistyksen tuorein hanke on tämän vuoden aikana toteutettu lapsiseksimatkailun vastainen Liian pahaa ollakseen totta –tiedotuskampanja. (Reilun matkailun yhdistys 2014.)

Opinnäytetyön tuotoksena laadimme tietopaketin, joka:

- esittelee orpokotimatkailua ja sen vaikutuksia kohdemaahan
- tarjoaa matkailijalle ja matkailualalle tietoa keinoista sen tunnistamiseen sekä rohkaisee kriittisempään ajatteluun asian saralla
- toimii tietolähteenä kokoamalla yhteen ajankohtaista ja oleellista tietoa kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun kasvun selkeästä yhteydestä

- tarjoaa lukijalle monipuolisia ja luotettavia lähteitä kansainvälisesti asiaan perehtyneiltä tahoilta.

Opinnäytetyön tuotoksena laadittu tietopaketti Reilun matkailun yhdistykselle julkaistaan sähköisessä Eliademy –oppimisympäristössä sekä Reilun matkailun yhdistyksen omilla verkkosivuilla. Materiaali sisältää matkailualan ammattilaisille ja matkailijoille hyödyllistä tietoa voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan piirteistä ja negatiivisista puolista. Lisäksi se tarjoaa keinoja voittoa tavoittelevan orpokodin tunnistamiseen. Jotta tietopaketti olisi heti käyttövalmis, kirjoitamme sen yhteyteen alustukseksi saatekirjeen, jonka avulla Reilun matkailun yhdistys voi tiedottaa matkailualan toimijoita materiaalin sisällöstä. Opinnäytetyömme on produktiivinen, sillä halusimme laatia konkreettisen ja helposti jaettavan tietopaketin Suomen matkailualan ja matkailijoiden käyttöön. Työssämme on kuitenkin myös elementtejä tutkimustyyppisestä työstä, sillä kokoamme yhteen aiheesta tuotettua tietoa, esitämme ideoita jatkotoimenpiteille ja pohdimme löydetyt tiedon pohjalta, miten orpokotimatkailun varjopuolista tiedottaminen olisi mahdollista järjestää Suomessa.

Rajaamme tietoperustamme sisällön orpokotimatkailun tutkimiseen Kambodzhan tilanteen kautta, koska siitä on saatavilla eniten tietoa. Kambodzha on Kaakkois-Aasiassa sijaitseva köyhä valtio, joka toipuu yhä 1990-luvulle asti jatkuneesta verisestä sisällissodasta. Orpokotimatkailuun liittyvä tutkimustieto on hyvin pitkälti Unicefin tuottamaa, eikä aiheesta ole vielä käyty laaja-alaista asiantuntijoiden välistä keskustelua. Tietoperustaan olemme koonneet kaiken luotettavan tiedon mitä olemme orpokotimatkailusta löytäneet. Tietopakettimme sisältöä voidaan pääpiirteittäin soveltaa maailmanlaajuisesti, sillä ilmiön ilmenemistavat ja epäkohdat ovat samankaltaisia sen eri esiintymisalueilla, Kaakkois-Aasiasta Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan asti.

Päädymme valitsemaan tämän aiheen opinnäytetyöllemme vietettyämme kolme kuukautta vapaaehtoistyössä Vietnamin. Orpokodit nousivat jo ennen matkaa selkeästi esille vapaaehtoistyökohteina ja paikallisten kansalaisjärjestöjen ohjelmatarjonnassa. Vierailimme matkamme aikana myös Kambodzhan puolella Siem Reapissa. Varsinkin siellä kiinnitimme huomiota siihen, miten selkeä lasten rooli oli rahankeruussa esimerkiksi tuotteiden myyjinä. Matkailijana eniten kontaktia paikallisten

kanssa luotiin juuri lasten kautta. Omien kokemustemme myötä aloimme tutkia vapaaehtoistyön epäkohtia, ja tätä kautta tutustuimme voittoon tavoittelevaan ja matkailijoita hyväksikäyttävään orpokotitoimintaan. Kiinnostuimme heti sen ristiriitaisuudesta, ja olimme yllättyneitä, että matkailualan opiskelijoina emme olleet kuulleet termiä ”orpokotimatkailu” aiemmin. Hyvin pian huomasimme, että orpokotimatkailua koskevaa suomenkielistä tietoa on saatavilla hyvin niukasti.

2 Vastuullisuus matkailussa

Tässä kappaleessa perehdytään vastuulliseen matkailuun eettisestä näkökulmasta. Vastuullista matkailua tarkastellaan kansainvälisten suositusten, kohdemaan tukemisen, sekä matkailuelinkeinon ja matkailijan sosiaalisen vastuun kautta. Kestävän kehityksen ulottuvuuksia ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Vastuullisuutta matkailussa tarkastellaan matkailun yhteiskunnallisen eli sosiaalisen vastuun kautta. Sosiaalinen vastuu linkittyy vahvasti moniin ristiriitaisiin matkailuilmiöihin, kuten orpokotimatkailuun.

2.1 Matkailun etiikka

”Etiikan voi määritellä niiksi säännöiksi, standardeiksi ja periaatteiksi, jotka määrittelevät oikean, hyvän ja autenttisen toiminnan tietyn yhteisön tai ammattialan jäsenten keskuudessa” (Viljanen 2009, 23). Matkatoimisto Kilroy (2014) on kiteyttänyt matkailun etiikan niin, että sen tunnuspiirteisiin kuuluvat kohdemaan kulttuurin ja uskonnon kunnioittaminen, paikallisten palveluiden suosiminen sekä kohdemaahan perehtyminen. Eettiseen matkailuun kuuluu myös vastuullinen ja kriittinen suhtautuminen köyhyyteen nojaaviin matkailutuotteisiin (Kilroy 2014).

Kansainväliset suositukset pyrkivät luomaan perustan vastuulliselle matkailulle koko alan laajuisesti. Näistä suosituksista laajimmin hyödynnetty on YK:n alaisen Maailman matkailujärjestön hyväksymä eettinen säännöstö, Global Code of Ethics for Tourism. Säännöstö pyrkii minimoimaan matkailun mahdollisia haittavaikutuksia kohdealueen kulttuuriperintöön, ympäristöön ja paikallisyhteisöihin tarjoamalla ohjenuorat matkailuelinkeinon toimijoille. Kulttuuriperintöön nojaavan matkailun vaarana on kulttuurin kaupallistaminen ja standardisoiminen. Tämä on nähtävissä erityisesti köyhissä maissa, joissa ei ole vakiintuneita rakenteita tai resursseja matkailun vaikutusten hallitsemiseksi. (UNWTO 1999, 4–6.)

Toinen merkittävä eettisen ja kestävän matkailun linjauksia luonut organisaatio on YK:n kasvatus-, tiede- ja koulutusjärjestö UNESCO. Järjestön maailmanperinnön matkailuohjelma vuosille 2013–2015 painottaa yhteisvastuullisuutta matkailusektorin,

matkailijoiden sekä paikallisyhteisön välillä. Matkailuohjelman mukaan kansainvälisen yhteistyön kautta saavutetulla yhteisvastuullisella toiminnalla voidaan parhaiten luoda puitteet kestäville käytännöille matkailussa. Aluekohtaisissa strategioissa tärkeäksi nousee asumisen, työelämän, investointien ja matkailun tavoitteiden integroiminen. Täten matkailutoiminta on sekä kohdealuetta että matkailutoimijoita hyödyttävää. (Unesco 2013, 2.) Suomessa muun muassa Opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaa suomenkielistä materiaalia kansainvälisistä eettisen matkailun säädöksistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 19).

Viime vuosien aikana sekä matkailijoiden että matkailualan kiinnostus matkailun haitallisia vaikutuksia kohtaan on kasvanut, sillä matkailu vaikuttaa aina väistämättä kohdealueeseensa. Erilaisia uusia, itseään eettisinä markkinoivia matkailumuotoja syntyy jatkuvasti. Alan organisaatiot pyrkivätkin viestimään eettisistä toimintatavoistaan muun muassa kirjoitettujen lupausten avulla. Lupausten todellinen mitattava hyödyllisyys ja organisaatioiden sitoutuneisuus niihin jäävät kuitenkin usein epäselviksi ja näin ollen tulkinnanvaraisiksi. (Viljanen 2009, 27–28.) Tämän vuoksi matkailijan henkilökohtainen vastuullisuus ja kriittisyys eettisiä organisaatioita kohtaan ovat tärkeä osa kestävä matkailua.

2.2 Matkailun vaikutukset kohdemaahan

Matkailuelinkeino edustaa potentiaalista talouskasvua varsinkin niille kehitysmailla, joiden on vaikea saavuttaa kasvua teknologisen tai muun osaamisen kautta. Monilla näistä maista olisi matkailijoille paljon tarjottavaa, mutta liiketoiminnan ongelmaksi muodostuvat lukuisat välikädet. Maailman matkailujärjestö on ehdottanut yhteisvastuullista kehitysyhteistyötä keinoksi minimoida matkailun haitallisia vaikutuksia kohdemaahan. Järjestön mukaan vetovastuu kehitysmaiden kestävä matkailun tukemisessa tulisi olla kansainvälisillä kehitysjärjestöillä, kuten EU:lla ja YK:lla. (UNWTO 2014a, 10.)

Matkailun synnyttämä rahavirta päättyy usein kohdemaan sijaan länsimaisille välittäjäyritykselle tai kohdemaan prosentuaalisesti pienelle rikkaalle väestölle. Tästä johtuen kansainväliset matkailujärjestöt ovat määritelleet yhdeksi vastuullisen matkailun

kulmakivistä kohdemaan tukemisen. Köyhissä maissa matkailutoimijat voivat tukea paikallista yhteisöä monin tavoin. He voivat esimerkiksi ohjata tasavertaisen osuuden matkailun tuotoista ja eduista paikallisille toimijoille, tehdä liikesopimukset kumppanuudessa suoraan paikallisyhteisöjen kanssa, käyttää luonnonvaroja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja taata työntekijöille oikeudenmukaiset palkat ja työolot. (Palosuo 2003.)

Viime vuosikymmenen merkittäviä trendejä matkailualalla ovat matkailijoiden elämishakuisuuden lisääntyessä olleet seikkailu- ja aktiivimatkailu, kestävä kehitys, hyvinvointimatkailu sekä paikallisuus matkailutuotteessa. Massamatkailun perinteiset menestystekijät –saavutettavuus, vetovoimaisuus ja palvelut –eivät ole menettäneet merkitystään, mutta matkailun kehittämisessä painopiste on siirtynyt osaavaan työvoimaan, ajankohtaisen tutkimustiedon tuottamiseen sekä näiden kytkemiseen paikalliseen talouteen ja kulttuuriin. Matkailijoiden hakiessa mahdollisimman autenttisia ja kestäviä matkailutuotteita, paikallisten osallistaminen ja kohdemaan sitouttaminen matkailutuotteeseen palvelee paitsi matkailijoiden tarpeita myös alan yritysten etuja. (Saarinen 2006, 72.)

2.3 Matkailuyritysten sosiaalinen vastuu

Euroopan komissio (2011, 7) on määritellyt yritysten yhteiskuntavastuun yritysten vastuuksi omista yhteiskunnallisista vaikutuksistaan. Määritelmän mukaan yritysten vastuullisuuteen kuuluu ympäristön, yhteiskunnan, ihmisoikeuksien, eettisten kysymysten ja kuluttaja-asioiden näkökulmien sisällyttäminen strategiaansa ja toimintaansa (Euroopan komissio 2011, 7). Myös YK:n Global Conduct –aloite määrittelee yritysvastuun samankaltaisesti. Aloitteen kymmenen ydinperiaatetta koskevat ympäristön suojelua, ihmisoikeuksia, työelämän periaatteita ja korruption ehkäisyä (Global Compact Network Nordic Countries 2010). Yritysvastuulle on monta eri määritelmää, mutta lähes kaikissa ovat yhtäläisinä ulottuvuuksina eettiset arvot, sosiaaliset vaateet ja yhteisölliset toimenpiteet (Liburd & Edwards 2010, 110–111). Matkailualalla yritykset harjoittavat sosiaalista vastuuta osana yritysvastuutaan muun muassa parantaakseen tuotteen ympäristöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia, tukeakseen yrityksen sisäisiä arvoja ja etiikkaa ja kohentaakseen yrityksen julkisuuskuvaa. Yritys voi

lisäksi saada kilpailuetua yhä valveutuneempien kuluttajien keskuudessa erilaistamalla toimintatapojaan, palveluitaan ja tuotteitaan eettisemmäksi ja ympäristöystävällisemmäksi. Matkailualalla yritysten sosiaalisen vastuun esteeksi voivat kuitenkin nousta sen aiheuttamat lisäkulut, alttius voimistuneelle kritiikille sekä sosiaalisen vastuun saumaton integroiminen yrityksen strategiaan, toimintoihin ja käytäntöihin. (Liburd & Edwards 2010, 110–115.)

Kestävän kehityksen mukaista matkailua toteuttaessa matkailualan yritysten toimintaa ohjaava ja rajoittava tekijä on myös valtio. Valtio voi tukea kestävän kehityksen periaatteiden mukaista matkailua edistämällä ja koordinoimalla yhteistyötä matkailualan sidosryhmien välillä ja luomalla puitteet vastuulliseen matkailuun lakien ja muiden säädöksiä avulla. Valtio voi omalta osaltaan tukea matkailuun liittyviä koulutusmahdollisuuksia ja varmistaa että kestävän matkailun kehittämiseen on olemassa pohja ja tuki, mistä sitä voi onnistuneesti innovoida, hallita, toteuttaa, kouluttaa ja monitoroida. (Liburd & Edwards 2010, 36–37.)

Matkatoimistot pystyvät omalla toiminnallaan vaikuttamaan laajalti siihen, miten matkailu vaikuttaa kohdealueeseensa. Matkailualan toimijoiden tueksi on luotu useita apuverkostoja, joista yksi merkittävä on maailmanlaajuisesti toimiva TOI (Tour Operators' Initiative). TOI on voittoa tavoittelematon UNWTO:n ja UNESCO:n tukema aloite, jonka tavoitteena on edistää ja tukea kestävää kehitystä ja johtamista matkailualalla sekä kannustaa matkailualan sidosryhmiä sitoutumaan kestävän matkailun kehittämiseen. (Tour Operators' Initiative for Sustainable Tourism Development 2011.)

Järjestöön kuuluvat matkatoimistot sitoutuvat integroimaan kestävän kehityksen arvot ydinliiketoimintaansa ja jakavat parhaita käytäntöjään eteenpäin yhteistyön avulla. TOI:n jäseniin kuuluu tällä hetkellä Suomen suurista matkanjärjestäjistä muun muassa Finnmatkat ja Apollomatkat. Järjestö on ollut mukana hankkeissa joissa varmistetaan matkailun sosiaalisten ja taloudellisten hyötyjen jakautuminen tasaisesti myös kohdealueelle. Lisäksi järjestö on osallistunut kestävään matkailuun liittyvien julkaisujen ja tutkimusten tekoon. TOI tarjoaa avoimen keskustelukanavan matkanjärjestäjille

parhaiden käytäntöjen ja ideoiden jakamiseen sekä kannustaa heitä toimimaan vastuullisesti. (Tour Operators' Initiative for Sustainable Tourism Development 2011.)

2.4 Matkailijan sosiaalinen vastuu

Matkailijoiden näkökulmasta tärkeää on sisäistää, että vastuullisen matkailun tarkoituksena on ulottua kaikkiin matkailun muotoihin, eikä kiteytyä pelkästään muutamille niche-aloille. (Goodwin 2011, 38–39.) Termillä *niche* tarkoitetaan markkinarakoa, joka koostuu pienestä asiakasryhmästä. Niche-ryhmän edustajilla on ominaisia ja tarkoin määriteltyjä tarpeita, joihin yritykset pyrkivät vastaamaan. (Kotler 2002, 144.) Tällöin vastuulliseksi matkailijaksi voidaan määritellä kuka tahansa henkilö, joka ymmärtää maailman monimuotoisuuden, ja pohtii valintojensa seurauksia tämän kannalta. Matkailijoiden ostama tuote eli matka on kokonaisuus, jonka hinta koostuu eri elementeistä. Yksi näistä elementeistä on eettisyys. Vastuullisen matkailun toteutumisessa kyse on siis matkailijan oman vastuullisuuden lisäksi siitä, miten luontevasti matkanjärjestäjä sisällyttää eettisyyden osaksi brändiään. (Goodwin 2011, 60–61.)

Kaikkia vastuullisen matkailun trendejä yhdistää matkailijan tarve olla matkan aikana syvemmin osa kohdealueen yhteisöä, kliseisen turisti-roolin omaksumisen sijaan. Tällainen perinteisen matkailun moralisointi on johtanut uudenlaisiin käsitteisiin, kuten käsitteeseen ego-turistista. Termillä tarkoitetaan matkailijoita, jotka tekevät tietynlaisia valintoja osoittaakseen tukevansa tiettyjä matkailumuotoja vain niiden erilaisuuden vuoksi, perehtymättä kuitenkaan aidosti valintojensa vastuullisuuteen. Erityisesti vapaaehtoistyömatkailun saralla on käyty viime aikoina yhä enemmän keskustelua siitä, kuinka suurta osaa vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiossa edustaa halu saavuttaa toiminnallaan tietynlainen sosiaalinen status. (Viljanen 2009, 31.)

Myöskään Kasimin (2008, 5–6) mukaan trendikkäät budjetti- ja ekomatkaajat eivät ole automaattisesti sosiaalisesti vastuullisia, vaikka ajatus vastuullisuudesta yhdistetään usein näihin matkustusmuotoihin. Tärkeintä matkailijan vastuullisuudessa on kriittinen suhtautuminen matkailutuotteisiin, varsinkin sellaisiin, jotka nojaavat köyhyyteen tai muihin paikallisalueen ongelmiin. Vastuullisen matkailijan tulisi perehtyä

matkakohteeseen ja alueen tapoihin sekä kunnioittaa paikallisia ihmisiä. (Kasim 2008, 5–6.) Myös matkatoimisto Kilroy on kiteyttänyt ajatuksen vastuullisesta matkailijasta samantapaisesti sivulla 5, kappaleessa 2.1.

Viime vuosikymmenen aikana matkailuyritysten toiminnan eettisyydestä on tullut matkailijoille merkittävä tekijä päätöksenteossa (Goodwin 2011, 79). Bacchettan ja Jansenin (2011, 221) mukaan yksi matkailijan sosiaalisen vastuun tärkeimmistä aspekteista tulisi olla matkakohteesta riippumatta paikallisten yrittäjien, ja tätä kautta paikallisen kulttuurin tukeminen. Goodwinin (2011, 79) mukaan kiinnostus paikallista kulttuuria kohtaan onkin johtanut siihen, että yhä useampi matkailija on tietoinen matkakohteen sosiaalisista, taloudellisista ja ekologisista ongelmista ja sitä kautta omasta vastuustaan kestävässä matkailussa.

2.5 Vastuullisen matkailun kompastuskiviä

Orpokotimatkailu on hyvä esimerkki siitä, miten näennäisesti vastuullinen matkailu voi aiheuttaa laajempia vahinkoja kohdemaan yhteisölle. Onnistunut vastuullinen matkailu vaatii sekä matkailuelinkeinon että matkailijoiden panoksen. Yritykset ovat huomanneet vastuullisuuden olevan valttikortti liiketoiminnassa, joka on johtanut siihen, että jotkut matkailuyritykset väärinkäyttävät käsitystä vastuullisuudesta markkinoinnissaan ja toiminnassaan. Matkailijoiden aidosti hyvistä aikomuksista huolimatta vastuullisen matkailun toteuttaminen käytännössä voi epäonnistua sen vuoksi, että matkailijat eivät näe, kuinka pitkälle heidän valintojensa vaikutukset ulottuvat. Omien päätösten ja tekojen seurauksena voi olla laajempia yhteiskunnallisia ongelmia, jotka eivät ole näkyviä matkailijalle matkan aikana. Orpokotimatkailu on hyvä esimerkki siitä, miten matkailijoiden teot voivat johtaa heidän aavistamattaan isompaan yhteiskunnalliseen ongelmaan.

Viime vuosina laajasti yhteiskunnassa esillä ollut kestävän kehityksen ilmiö on ollut *greenwashing* eli viherpesu. Kestävän kehityksen arvot ovat kuluttajille yhä tärkeämpiä, ja viherpesu on osoittautunut yrityksille keinoksi rakentaa itselleen eettinen brändi. Sen lupaukset ja vihreät arvot eivät todellisuudessa ulotu markkinointia ja yritysviestintää syvemmälle. Viherpesu sisältää tosiasioiden liioittelua sekä joskus suoranaista

vääristelyä organisaation toiminnan vastuullisuudesta, minkä pääasiallisena tarkoituksena on parantaa julkisuuskuvaa, eikä vähentää ympäristöhaittoja. (FIBS 2013).

Matkailualalla viherpesu ilmenee vahvimmin matkakohteiden ja organisaatioiden markkinoinnissa, jossa vihreiden arvojen merkitystä väärinkäytetään luomalla mielikuvia matkailijoiden oletettujen arvojen mukaiseksi. Tyypillisiä tapoja ovat tiettyjen termien, kuten vastuullisuuden ja kestävyuden käyttäminen, sekä vetoaminen matkailijan tunteisiin ja itsensä toteuttamisen tarpeeseen epämääräisillä lupauksilla. Vapaaehtoistyöorganisaatioiden säännöllisesti käyttämät ”tee työtä jolla on merkitys” – väittämät ovat hyvä esimerkki tästä. (Font & Smith 2014, 946.) Viherpesu on malliesimerkki kestävän kehityksen käänköpuolesta, missä eettisyyden tavoittelu on käännetty keinoksi maksimoida tuottoja. Kuluttajien hyviä aikomuksia sekä vallitsevia arvoja käytetään vastuuttomasti organisaatioiden hyväksi. Onnistunut yritysviestintä voi vaikuttaa positiivisesti matkailijoiden asenteisiin ja matkailutottumuksiin sekä edistää kestävää matkailua. Toisaalta, jos vastuullisuudella ylpeileminen on liian aggressiivista, matkailijat saattavat kääntyä koko aatetta vastaan. (Wallenius 2013, 81.)

Kalmarin ja Kelolan (2009, 56–57) mukaan kukaan ei voi maailmanlaajuisesti valvoa yritysten kestävään kehitykseen liittyvien lupauksen todenmukaisuutta ja toteutumista. Viherpesun torjumisen kannalta ratkaiseva tekijä on matkailijoiden oma vastuullisuus. Yritysten tuottama tieto käytännön liiketoimistaan ei välttämättä ole kuluttajille helposti ymmärrettävää tai edes saatavilla. Siksi olennaista on olemassa olevan tiedon ja sen asiayhteyden terve kyseenalaistaminen, kuten lähestyessä muitakin eettisesti kyseenalaisia matkailuilmiöitä. Viherpesun tunnistamisessa keskeistä on matkailijan kriittinen suhtautuminen vaikeasti verrattavissa oleviin lukuihin, ympäripyöreisiin mainoslauseisiin, puolituntemattomiin ekomerkkeihin, kokonaiskuvan sivuuttaviin ympäristölupauksiin ja tuntemattomien tutkimuslaitosten tekemiin tutkimuksiin. (Kalmarin & Kelola 2009, 56–57.)

3 Orpokotimatkailu ilmiönä

Tässä luvussa perehdytään ristiriitaiseen matkailuilmiöön, orpokotimatkailuun, ja sen myötä syntyneeseen kaupalliseen orpokotitoimintaan. Aiheen tarkempi tutkiminen rajataan Kambodzhaan, sillä siitä on tuotettu huomattavasti eniten luotettavaa ja ajankohtaista tietoa. Matkailun vauhdittamaa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy muissakin maissa, ja työn sisältöä voidaan pääpiirteittään soveltaa kansainvälisesti. Kaupallisen orpokotitoiminnan ja orpokotimatkailun yhteyteen perehdytään sen taustojen kautta. Lisäksi työhön on koottu sekä kansainvälisiä että Kambodzhan valtion laatimia säädöksiä lasten oikeuksista, jotka eivät toteudu Kambodzhan kaupallisesti toimivissa orpokodeissa. Tämän pohjalta voidaan todeta, että lapsiin kohdistuvia ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu luultavasti muissakin maissa, joissa kaupallista orpokotitoimintaa esiintyy. Tähän lukuun on myös koottu matkailijoille hyödyllisiä seikkoja, joiden avulla he pystyvät helpommin tunnistamaan voittoa tavoittelevan orpokodin.

3.1 Orpokotimatkailun määrittelyä

Kambodzhaan saapuvat matkailijat törmäävät yhä useammin pieniin lapsiin, jotka pyytävät heitä vierailemaan orpokodissaan. Tyypillisesti vierailu pitää sisällään lasten esittämän lyhyen esityksen kuten tanssin, jonka jälkeen matkailijoita pyydetään lahjoittamaan pieni summa orpokodin ylläpitokustannuksiin. Tämän kaltaisesta toiminnasta on muodostunut tuhansien vierailujen myötä oma rahakas toimialansa, johon viitataan opinnäytetyössä nimellä kaupallinen tai voittoa tavoitteleva orpokotitoiminta. Kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun yhteys on silmiinpistävä ja esimerkiksi Kambodzhassa matkailun kasvu korreloi orpokotien määrän kasvun kanssa. Tämän vuoksi orpokotimatkailu terminä rinnastetaan ja yhdistetään kansainvälisesti usein kaupalliseen orpokotitoimintaan. Vierailut orpokoteihin saavat kuitenkin usein matkailijoiden parhaista aikomuksista huolimatta aikaan enemmän haittaa kuin hyötyä. (Think Child Safe.)

Osaltaan orpokotimatkailua ja sen kautta kaupallista orpokotitoimintaa vauhdittanut vapaaehtoistyömatkailu painottuu pitkälti ympäristöllisiin ja sosiaalisiin projekteihin,

joista orpokodeissa työskentely on hyvin suosittu työmuoto (Think Child Safe). Työskentely orpokodeissa on usein säätelemätöntä; vapaaehtoiset viipyvät paikan päällä vain lyhyitä aikoja, heidän taustojaan tai pätevyksiään ei tarkisteta, ja tuotot menevät suoraan orpokodin pitäjien taskuihin tai jäävät muiden välikäsien matkaan (Tourism Concern 2014a). Myös lastenoikeusjärjestö Friends Internationalin mukaan orpokodeissa työskentelevät vapaaehtoistyöntekijät aiheuttavat usein tiedostamattaan lapsille enemmän haittaa kuin hyötyä, ja tämän vuoksi säätelemätön ja valvottoman vapaaehtoistyö orpokodeissa on todettu lapsille vahingolliseksi (Think Child Safe). Lyhytkestoisen ja säätelemättömän vapaaehtoistyön haitoista puhutaan lisää kappaleessa 3.5 sivulla 24. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja orpokotien määrää on vaikea seurata ja tilastoida laajoilla alueilla, koska uusia orpokoteja perustetaan jatkuvasti. Tämän vuoksi on tärkeää lisätä matkailijoiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden tietoisuutta mahdollisista riskeistä, joille orpokodeissa elävät lapset altistuvat. (Unicef a.)

Äärimmäisimmillään matkailijoiden lahjoitukset kaupallisiin orpokoteihin voivat edesauttaa lasten joutumista pysyvästi erotetuksi perheistään, vaikka virallisesti orpokotien tulisi aina pyrkiä saattamaan lapset yhteen perheidensä kanssa. Vuosittain kasvavat matkailijamäärät ovat edesauttaneet yleisten säädösten vastaisesti toimivien orpokotien leviämistä. Näiden orpokotien toimintamalli perustuu häikäilemättömästi matkailijoiden rahastamiseen lasten kustannuksella sekä matkailijoiden hyväntahtoisuuden hyödyntämiseen. Lapsia pidetään usein tarkoituksellisesti huonoissa oloissa vierailijoiden lahjoitusten maksimoimiseksi. Näitä lahjoituksia käytetään harvoin lasten hyvinvoinnin edistämiseksi, toisin kuin matkailijat olettavat. (Unicef 2011a, 2–4.)

3.2 Orpokotimatkailun maantiedettä

Matkailijoiden hyviä aikoja hyväksikäyttävällä orpokotitoiminnalla on vahvin jalansija Kaakkois-Aasiassa. Alue oli vuonna 2013 maailman nopeimmin kasvava matkailualue eikä sen taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys ole pysynyt mukana matkailun kasvun kanssa. Voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa, lasten hyväksikäyttöä tai muunlaista matkailijoiden ja paikallisten lasten välistä turvatonta kanssakäymistä esiintyykin World Visionin (2012, 2–4) tuoreen tutkimuksen mukaan

Kaakkois-Aasiassa juuri nopeasti kasvaneilla matkailualueilla, kuten Kambodzhassa, Thaimaassa, Vietnamissa ja Laosissa. Kyseiseen tutkimukseen osallistui yli 300 kansainvälistä matkailijaa, joista 57 prosenttia ilmaisi kohdanneensa näillä alueilla lasten väärin kohtelua, ja vain 19,5 prosenttia koki, että heillä on tarpeeksi tietoutta paikallisten lasten suojelemiseksi. (World Vision 2012, 2–4.)

Kaakkois-Aasian lisäksi kaupallista orpokotitoimintaa esiintyy myös muissa Aasian maissa, joista ilmiö on saanut eniten mediahuomiota Nepalissa, Intiassa ja Sri Lankassa. Samantapaisesti kuin Kambodzhassa, näissäkin maissa voittoa tavoitteleva orpokotitoiminta perustuu vähäosaisten perheiden manipulointiin ja matkailijoiden hyvien aikomusten väärinkäyttämiseen. Esimerkiksi Nepalissa arvioidaan olevan noin 800 rekisteröityä orpokotia, joista yli 80 prosenttia sijaitsee suosituimmilla matkailualueilla. Vastaavasti kuin Kambodzhassa, Nepalissakin noin 85 prosentilla lapsista arvioidaan olevan ainakin yksi elossa oleva vanhempi. (Tourism Concern 2014a.) Edellä mainitut maat ovat myös hyvin suosittuja kohteita vapaaehtoistyölle, jonka kautta orpokotimatkailu maissa on osaltaan kasvanut (Think Child Safe).

Kuvio 1. Orpokotimatkailun esiintyvyys maailmassa (World Vision 2012, 2–4; Kandiwa 2010; United Planet)

Kuten yllä olevasta kuviosta (kuvio 1) ilmenee, orpokotimatkailella on iso jalansija Aasian lisäksi myös Afrikassa, erityisesti Saharan eteläpuoleisessa osassa. Alueen levottomuuksien ja muiden vaaratekijöiden vuoksi matkailu ei ole kehittynyt Afrikassa yhtä nopeasti kuin Aasiassa eikä orpokotimatkailu ole kasvanut siellä yhtä suureksi ilmiöksi. Afrikka kasvattaa kuitenkin jatkuvasti suosiotaan vapaaehtoistyökohteena. Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa on erityisen paljon orpolapsia suhteessa muuhun maailmaan, koska alue käsittää 10 prosenttia maailman väestöstä, ja jopa 64 prosenttia koko maailman HIV –tartunnoista. AIDS–kuolleisuuden vuoksi 80 prosenttia kaikista maailman orpolapsista elää tällä alueella. Orvoksi jääneitä lapsia elää eniten Etelä-Afrikassa, Tansaniassa, Keniassa, Mosambikissa ja Zimbabwessa. Näistä maista erityisesti Tansania, Kenia ja Etelä-Afrikka ovat suosittuja vapaaehtoistyön kohteita. Länsimaalaiset matkailijat tukevat eniten juuri orpokoteja, koska tällöin he uskovat tietävänsä mihin rahat päätyvät. (Kandiwa 2010.)

Orpokotimatkaileja ja kaupallista orpokotitoimintaa esiintyy myös Etelä-Amerikassa. Siellä suosittuja kohteita vapaaehtoistyölle ja orpokotivierailuille ovat muun muassa Peru, Costa Rica, Kolumbia, Chile ja Brasilia (United Planet). Etelä-Amerikan väestöstä suuri osa on lapsia, ja heidän turvallista kehitystään uhkaavat usein ihmisoikeusrikkomukset kuten seksuaalinen hyväksikäyttö, väkivalta ja laiminlyönti. Lasten haavoittuvaisuutta lisäävät köyhyys ja siihen liittyvät uhat kehitykselle, kuten koulutuksen puute ja altistuminen yllä mainituille ihmisoikeusrikkomuksille. (Abo 2014.)

3.3 Lasten oikeudet matkailualalla

Viime vuosina räjähtävästi kasvanut hoitolaitoksiin sijoitettujen lasten määrä Kambodzhassa ei noudata kansainvälisiä lasten sijaishuollon standardeja (Unicef 2011a). Sijaishuolto tai laitoshoido on missä tahansa muussa kuin perhepohjaisessa ympäristössä tapahtuvaa ryhmähoitoa (World Vision 2013, 4). Näistä standardeista tärkein on YK:n 2010 käyttöön ottama sijaishuoltoa koskeva ohjeistus (UN Guidelines on Alternative Care for Children), jonka tarkoituksena on lapsen oikeuksien sopimukseen nojaten antaa selkeät periaatteet sijaishuollon eri muodoille. Eräs ohjeistuksen painopisteistä on vanhempien tukeminen lasten hoidossa ja kasvatuksessa,

jonka myötä tavoitteena on minimoida sijaishuollon sekä erityisesti laitoshoidon käyttöä. (Lastensuojelun keskusliitto 2009.) Lisäksi orpokotimatkailun ja vapaaehtoistyömatkailun kasvun myötä sijaishuoltoon sijoitetut lapset altistuvat kasvavassa määrin erilaisille hyväksikäytön muodoille, kuten fyysiselle, tunneperäiselle ja seksuaaliselle hyväksikäytölle (Unicef 2011a).

Merkittävin kansainvälinen säädös lasten oikeuksien turvaamiseksi on vuonna 1989 hyväksytty YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on valtioita oikeudellisesti sitova, kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien sopimus sisältää alkuperäiset periaatteet aiemmasta, vuoden 1959 YK:n julistuksesta lapsen oikeuksia koskien. Lähes kaikki maailman valtiot ovat ratifioineet sopimuksen. Sopimuksen tärkeimmät aspektit koskevat lapsen edun huomioimista, syrjimättömyyttä, oikeutta elämään ja kehittymiseen sekä lasten näkemysten kunnioittamista. Lisäksi sopimus ottaa kantaa orpokotien toimintaan, ja tätä kautta myös orpokotimatkailuun liittyen esimerkiksi vanhemmista erottamiseen, perheen jälleen yhdistämiseen, oikeuteen yksityisyydestä ja perhe-elämästä, suojeluun erilaisilta hyväksikäytön muodoilta sekä lapsikaupan torjumiseen. (Unicef b, 3–4.)

Myöhemmin lapsen oikeuksien sopimukseen on lisätty kolme lisäpöytäkirjaa, joista yksi koskee lapsikauppaa sekä lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa ja pornografiassa. Lisäpöytäkirjan mukaan arviolta miljoona lasta joutuu mukaan prostituutiotoimintaan joka vuosi. Vakavimpia lapsen oikeuksien rikkomuksia ovat pöytäkirjan mukaan lapsikauppa, laitton adoptio sekä lasten hyväksikäyttö prostituutiossa. Orpokodeissa elävät lapset saattavat pahimmassa tapauksessa altistua näille ihmisoikeusrikkomuksille. Lapsikaupalla tarkoitetaan tässä yhteydessä tekoa tai tapahtumaa, jolla jokin ryhmä tai henkilö luovuttaa lapsen toiselle taholle korvausta vastaan. Lapsiprostituutio tai lapsiseksikauppa on lapsen hyväksikäyttämistä seksuaalisesti korvausta vastaan. Kansainvälisellä yhteistyöllä sekä yleisen tietoisuuden lisäämisellä on erityisen tärkeä merkitys näiden valtiolliset rajat ylittävien ilmiöiden torjumisessa. (Unicef b, 44–49.)

Vuonna 1996 matkanjärjestäjä TUI Nordic ja kansalaisjärjestö ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking Children for Sexual Purposes) loivat yhteistyössä lapsen oikeuksia puolustavan käyttäytymissäännösten, joka tunnetaan

nykyään nimellä The Code (The Code 2012a). Säännöstö perustuu edellä mainittuun YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja sopimukseen lapsen oikeuksista, painopisteenään suojele seksuaaliselta hyväksikäytöltä. TUI Nordic allekirjoitti käyttäytymissäännösten ensimmäisenä matkanjärjestäjänä vuonna 1998, ja nykyään yli 1200 matkanjärjestäjää maailmanlaajuisesti –Suomen suurimmista matkanjärjestäjistä Aurinkomatkat, Finnmatkat ja Tjäreborg –on allekirjoittanut säännösten ja sitoutunut noudattamaan sen ohjeistuksia. Lasten oikeuksien puolustaminen kulkee käsi kädessä vastuullisen liiketoimintamallin kanssa, ja on tärkeä osa matkailuyritysten yhteiskuntavastuuta (The Code 2012b.)

ECPAT (2008, 6) on määritellyt lapsiseksimatkoille seuraavalla tavalla:

”Lapsiseksimatkoille on lasten seksuaalista hyväksikäyttöä sellaisen henkilön toimesta, joka matkustaa vakituisesta asuinympäristöstään matkakohteeseen tarkoituksenaan harjoittaa seksuaalista kanssakäymistä lapsen kanssa”. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ulkomailla on rikos, josta voidaan nostaa syyte ja rangaista myös Suomessa, vaikka epäilty olisi poistunut tapahtumapaikasta tai teko ei olisi rikos sen tekomaassa (Suomen matkatoimistoalan liitto ry, 2). The Code luotiin siihen tarkoitukseen, että se toimisi lastensuojelun välineenä matkailualan toimijoille lasten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön vastustamiseksi (The Code 2012c). Käyttäytymissäännösten hyväksyneet matkanjärjestäjät sitoutuvat erilaisiin toimenpiteisiin, kuten lapsiseksimatkoille vastaisen toimintaperiaatteen laatiminen, henkilöstön kouluttaminen sekä vuosittainen raportointi lapsiseksimatkoille vastaisista toimista The Codelle. (Suomen matkatoimistoalan liitto ry, 2.)

3.4 Orpokotimatkoille vaikutukset Kambodzhassa

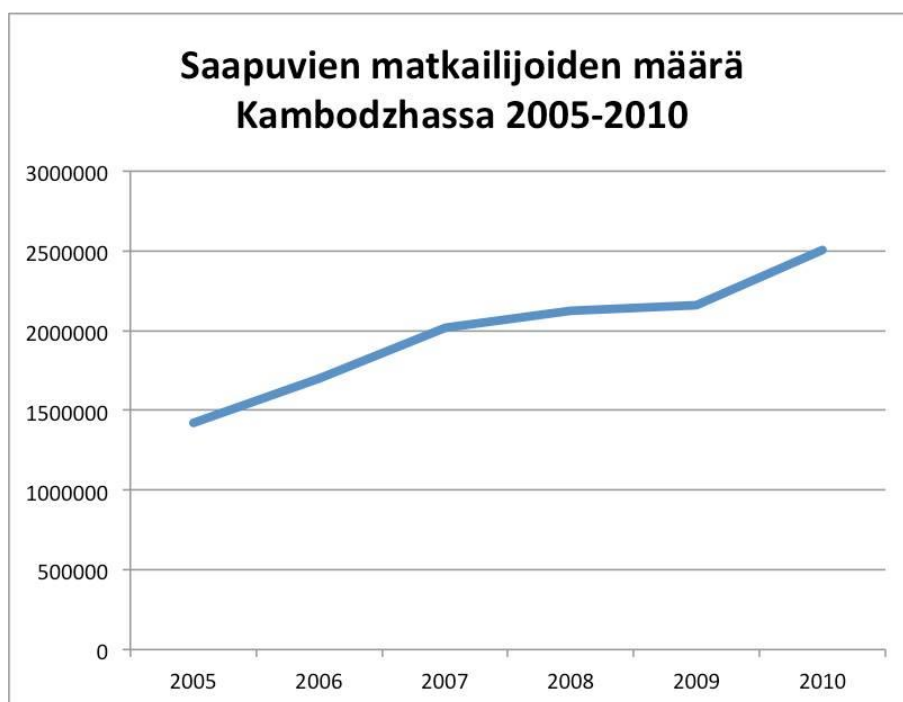
Kambodzhaan saapuvia kansainvälisiä matkailijoita oli vuonna 2013 4,2 miljoonaa. Viime vuosina Kambodzhaan saapuvien matkailijoiden määrä on noussut vuosittain keskimäärin 19 prosenttia. (UNWTO 2014b, 9.) Nopeasti kasvavat matkailijamäärät ovat omalta osaltaan kuormittaneet kestävän matkailun kehittämistä Kambodzhassa ja ruokkineet uuden arveluttavan toimialan, kaupallisen orpokotitoiminnan, kehittämistä. (Friends International 2007d.) Matkailun aiheuttaman kysynnän myötä kasvava määrä lapsia päätyy orpokoteihin, ja harva matkailija tajuaa, että ”orpolapsista” jopa 72

prosentilla on todellisuudessa vähintään yksi elossa oleva vanhempi (Carmichael 2011). Unicefin mukaan lähes puolet matkailijoista jotka lahjoittavat orpokoteihin rahaa (49,3 prosenttia) uskovat, että perimmäinen syy lasten sijoittamiseen orpokoteihin on juuri se, ettei heillä ole vanhempia. Matkailijoiden lahjoitukset perustuvat siis usein harhaluuloon. (Unicef 2011a, 2.)

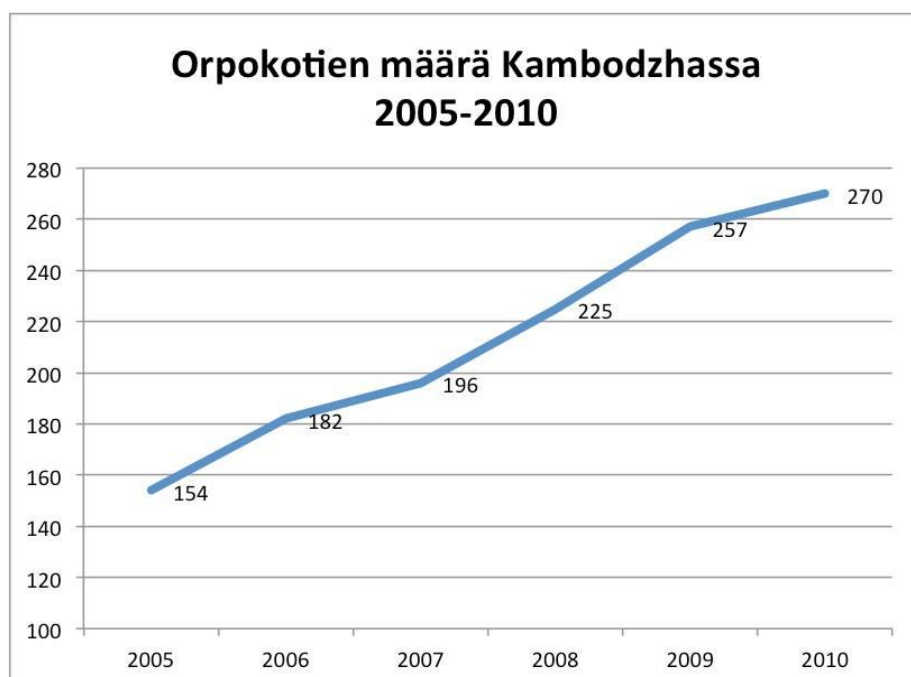
Köyhyys ja sosiaalihuollon puutteet ovat suurin syy lasten sijoittamiseen orpokoteihin, niissä maissa, joissa kaupallista orpokotitoimintaa esiintyy. Yli 30 prosenttia koko Kambodzhassa väestöstä elää köyhyysrajojen alapuolella. (Unicef 2011a, 1–2.) Köyhyysrajan alla elävät kansainvälisen määritelmän mukaan ne ihmiset, joiden päivittäiset tulos jäävät 1,25 dollariin tai sen alle (Unicef 2013). Muita syitä taloudellisten rajoitteiden ohella ovat kykenemättömyys kustantaa lapsen koulutus sekä muutokset perheiden elämässä, kuten sairaudet ja avioerot. Unicefin tuoreen tutkimuksen mukaan jopa 91,9 prosenttia tutkimukseen osallistuneista kambodzhalaisista perheistä oli sitä mieltä, että lapsi tulisi lähettää orpokotiin, mikäli koulutuskustannuksia ei itse pystytä maksamaan. Vanhemmat eivät ole tietoisia joidenkin orpokotien toimintaan liittyvistä riskeistä, vaan uskovat antavansa lapselleen paremman tulevaisuuden sijoittamalla heidät orpokoteihin. Orpokodeissa lapset ovat haavoittuvaisempia ja saattavat altistua herkemmin pahoinpitelyille, seksuaaliselle hyväksikäytölle tai lapsityövoimalle. (Unicef 2011a, 1–2.)

Lapsen sijoittaminen orpokotiin tulisi olla viimeinen ja väliaikainen vaihtoehto tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat eivät pysty elättämään häntä. (Unicef 2011b, 12.) Lapsille suunnattujen hoitolaitosten määrä Kambodzhassa on kuitenkin kasvanut viime vuosina räjähdysmäisesti ja lasten sijoittamisesta sijaishuoltoon on tullut yhä yleisempää. Vuosien 2005 ja 2010 välillä lapsille suunnattujen hoitolaitosten määrä on kasvanut jopa 75 prosenttia, joka korreloi matkailun kasvun kanssa, kuten alla olevista kuvioista (kuviot 2 ja 3) näkyy. (Unicef 2011b, 12.) Vastaavana ajanjaksona orpokodeissa elävien lasten määrä on kasvanut 90 prosenttia, vaikka Unicefin mukaan 0–14 –vuotiaiden orpolasten määrä Kambodzhassa on itse asiassa laskenut viimeisellä vuosikymmenellä. (Unicef 2014.). Vuonna 2010 orpokodeissa eläviä lapsia oli yhteensä 11 945. Nämä luvut käsittävät kuitenkin vain virallisesti rekisteröityneet hoitolaitokset, joten todellisuudessa ne voivat olla huomattavasti suurempia. (Unicef 2011b, 12.)

Kambodzhan sosiaaliministeriön mukaan maassa on 270 valtiolle rekisteröitynyttä orpokotia. Ministeriö kuitenkin arvioi, että orpokoteja on todellisuudessa yli 500, joten rekisteröimättömien orpokotien osuus on todella suuri. (Al Jazeera 2012a.)

Kuvio 2. Saapuvien matkailijoiden määrän kasvu Kambodzhassa vuosina 2005–2010 (Ministry of Tourism 2013, 2)

Kuvio 3. Perustettujen orpokotien määrän kasvu Kambodzhassa vuosina 2005–2010 (Unicef 2011a, 1)

Kambodzhassa orpokotimatkojen negatiivisiin vaikutuksiin on pyritty vastaamaan luomalla ohjeistuksia lasten sijaishuollon toimintaperiaatteista. Vaikka orpokotien toimintaa varten on laadittu tarkkoja ohjeistuksia ja vähimmäisvaatimuksia, on niiden toteutumista valvottava tarkemmin. Unicefin mukaan vuonna 2008 vain 64 prosenttia Kambodzhassa toimivista orpokodeista noudatti niille asetettuja vähimmäisvaatimuksia. (Unicef 2011a, 3.) Todellisuudessa vähimmäisvaatimuksia noudattavia orpokoteja on huomattavasti vähemmän, koska rekisteröimättömiä orpokoteja on niin paljon. Tällä hetkellä Kambodzhassa ainoa lastensuojeluasioihin perehtynyt valtioelin, lastensuojeluvirasto, on vastuussa muun muassa orpokotien toiminnan valvomisesta. Tästä huolimatta lastensuojeluvirastolla ei ole käytännössä mitään määräysvaltaa siihen, noudattavatko orpokodit viraston niille asettamia suosituksia, eikä toiminnassa olevien orpokotien tarkka lukumäärä ole tiedossa. Lastensuojeluviraston johtajan Oum Sophannaran mukaan suurin osa orpokodeista rekisteröityy valtiolle kansalaisjärjestön nimikkeellä ilman lastensuojeluviranomaisten hyväksyntää, ja jotkut orpokodit perustetaan ilman minkäänlaista rekisteröitymistä. (Consiglio & Pisey 2014.)

Lastensuojeluviraston tehtäviin kuuluu orpokotien paikantaminen ja niiden rohkaiseminen laadittujen toimintaehtojen allekirjoittamiseen, mikä velvoittaisi nämä hyvin vaatimattomien vähimmäisvaatimusten noudattamiseen sekä vuosittaisiin tarkastuskäynteihin. Lastensuojeluvirastolla on kuitenkin koko maata kohden vain 39 valvojaa, joiden resurssit eivät riitä rekisteröityjen orpokotien valvomiseen. Mikäli orpokoti on laiminlyönyt lastensuojeluviraston toimintaehtoja ja tämä tulee ilmi tarkastuksen yhteydessä, sille annetaan kolme kuukautta aikaa korjata puutteet toiminnassaan. Tämän ajanjakson päätteeksi lastensuojeluviraston valvojan on tarkoitus palata orpokotiin uudelle tarkastuskäynnille, mutta vähäisten resurssien vuoksi näin ei ikinä tapahdu. (Consiglio & Pisey 2014.)

Sophannaran mukaan valtion resurssien niukkuutta kuvastaa myös se, että Kambodzhassa valtiolla ei ole yhtään sosiaalityöntekijöiksi nimitettyjä työntekijöitä. Lastensuojeluvirastolla on koko maata kohden vain kuusi työntekijää, joiden tehtävänä on tiedottaa paikallisia yhteisöjä uuden vuosille 2011–2015 laaditun strategian

mukaisista sijaishuollon toimintaperiaatteista. Teoriassa toimintasuunnitelma ja suositukset ovat siis olemassa, mutta valtiolla ei ole lainsäädännöllistä valtaa eikä tarvittavia resursseja strategian jalkauttamiseen tai ihmisten tiedottamiseen. Tällä hetkellä sosiaaliministeriössä on tekeillä uusi asetus. Sen myötä lastensuojeluviraston valvojilla olisi valtuudet sakottaa orpokoteja, jotka eivät ole sitoutuneet noudattamaan sijaishuollon vähimmäisvaatimuksia. Uuden asetuksen myötä orpokotien tulisi anoa lupaa orpokodin perustamiseen suoraan sosiaaliministeriöltä perustamisvaiheessa. (Consiglio & Pisey 2014.)

Vuonna 2006 Kambodzhan sosiaaliministeriö laati ohjeistuksen lasten sijaishuollon toimintaperiaatteista ja vähimmäisvaatimuksista. Jos ainoaksi vaihtoehdoksi jää lapsen sijoittaminen orpokotiin, siellä tarjottavan hoidon tulisi ohjeistuksen mukaan aina olla lapsen edun mukaista. Lisäksi orpokotiin sijoitetun lapsen ja biologisen perheen välistä yhteydenpitoa tulisi rohkaista. Ohjeistuksen mukaan sijoitettujen lapsien vapautta ei saa riistää, ja heidän yksilöllisyytensä tulee ottaa huomioon heitä koskevia päätöksiä tehdessä. (Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation 2006, 9–13.) Kambodzhan valtio on myös laatinut Unicefin tuella strategian vuosille 2011–2015 vähäosaisten kansalaisten, kuten orpolasten tukemiseksi. Strategian tavoitteena on, että haavoittuvassa asemassa olevia kansalaisia suojellaan niin, etteivät he sosiaalisen asemansa takia joutuisi syrjäytyneiksi. (Royal Government of Cambodia 2011, 47–49.) Strategia ottaa kantaa orpolasten olosuhteiden parantamiseen laatimalla ennaltaehkäisevän ja eri tilanteisiin paremmin mukautuvan sosiaalihuollon järjestelmän, jonka myötä avun saavutettavuus on mutkattomampaa (Royal Government of Cambodia 2011, 57–58).

Orpokotien ohella on olemassa muita, lapsen kehitykselle suotuisampia sijaishuollon vaihtoehtoja, joita matkailijoiden tulisi pyrkiä tukemaan orpokotien sijaan matkustaessaan maihin, joissa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy. Näistä kestävämmistä vaihtoehdoista on matkailijoille tarjolla hyvin niukasti tietoa, koska kyseisillä alueilla kestävämpiä hoitomuotoja ei ole käytännön tasolla jalkautettu muuta kuin valtion laatimissa strategioissa. Alueilla ei myöskään ole omia, tarpeeksi resursseja omaavia kansalaisjärjestöjä, jotka tuottaisivat aiheesta tietoa kansainvälisellä tasolla. (Unicef 2011a, 4.)

Ensisijaisia, lapsen edun mukaisia vaihtoehtoja sijaishuollossa ovat lapsen sijoittaminen asumaan sukulaisten luo, sijaisperheeseen tai pienimuotoiseen ryhmäkotiin, lapsen adoptointi maan sisällä tai kansainvälisesti, sekä lapsen sijoittaminen uskonnollisen tahon järjestämään kasvatukseen. Nämä perhe- ja yhteisöpohjaiset sijaishuollon muodot voivat olla joko virallisia tai vapaamuotoisia ja valtion tai kansalaisjärjestön tukemia. (Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation 2006, 11.) Ongelmaksi kestävämpien sijaishuollon muotojen tukemisessa ja edistämiseksi muodostuu se, että paikalliset viranomaiset eivät usein ole tietoisia näistä vaihtoehtoista tai niiden toiminnasta, ja näin ollen riskiryhmään kuuluvat lapset päätyvät todennäköisimmin suoraan orpokoteihin, ilman että muita vaihtoehtoja harkitaan vakavasti. Matkailijoiden silmin helpoin ja paras tapa auttaa ahdingossa olevia paikallisia lapsia on lahjoituksen tekeminen suoraan orpokotiin. Todellisuudessa matkailijan on vaikea erottaa hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivat orpokodit rahankeruumielessä perustetuista orpokodeista. (Unicef 2011a, 4.)

3.5 Miten kaupallisesti toimivan orpokodin tunnistaa?

Matkailijoiden ei tulisi lahjoittaa rahaa orpokoteihin, mikäli he eivät ole varmoja siitä onko orpokodin toiminta todella lasten etujen mukaista ja jos heille jää epäselväksi, mihin lahjoitetut rahat päätyvät. Luotettavammilla orpokodeilla on yleensä olemassa taloudellinen raportti kuluistaan, jonka matkailija voi pyytää nähtäväksi. Ennen orpokodissa vierailemista matkailijoiden tulisi pohtia vierailun eettisyyttä; vierailisiko matkailija orpokodissa tai vastaavassa hoitolaitoksessa kotimaassaan? Lapsilla on oikeus yksityisyyteensä, ja orpokoti on joka suhteessa lapsen koti. Kehittyneissä maissa vastaava toiminta nähtäisiin lasten ihmisoikeuksien rikkomisena, mutta kehitysmaissa laki ei samassa suhteessa suojele haavoittuvaisia lapsia. Matkailijoiden tulisi myös arvioida, onko lahjoituksen tekeminen orpokotiin kestävä tapa tukea haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia. Orpokodit eivät tarjoa pitkäaikaista ratkaisua ongelmiin, jotka alun perin ovat johtaneet lasten aseman heikkenemiseen. Sen sijaan matkailijoiden tulisi pyrkiä suuntaamaan tukensa köyhyyden ja hyväksikäytön kierteen rikkomiseen maissa, joissa esiintyy voittoa kaupallista orpokotitoimintaa. (ChildSafe.)

Kansainvälinen lastenoikeusjärjestö Friends International on koonnut kattavan muistilistan matkailijoille, jotka harkitsevat orpokodissa vierailua. (ChildSafe.) Alla on mainittu listauksen pohjalta sen tärkeimmät kohdat, jotka helpottavat matkailijaa tunnistamaan hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivan orpokodin. Matkailija voi havaita tietyt epäkohdat orpokodin toiminnassa omin silmin. Joidenkin epäkohtien tunnistaminen taas vaatii orpokodin johtajalta yhteistyöhalukkuutta.

Matkailijoiden tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten orpokoti ottaa sinne pyrkiviä vierailijoita vastaan. Mikäli ulkopuolisia päästetään orpokodin tiloihin ja lasten kanssa tekemisiin ilman minkäänlaista valvontaa, se vaarantaa orpokodissa asuvien lasten hyvinvoinnin ja altistaa heidät erilaisille hyväksikäytön muodoille. Hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivat orpokodit eivät ota vierailijoita vastaan suoraan kadulta, jätä heitä yksin lasten kanssa, tai anna heidän viettää aikaa lasten kanssa orpokodin ulkopuolella ilman valvontaa. Orpokotien tulisi aina tarkistaa kävijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden taustatiedot, ja sellaiset orpokodit, jotka eivät valvo vierailijoitaan, eivät myöskään pyri suojelemaan siellä eläviä lapsia. (ChildSafe.)

Toinen epäkohta, jonka matkailija voi heti havaita, on lasten rooli orpokodin toiminnassa. Orpokodin ei ikinä tulisi käyttää lapsia markkinoinnin välineenä tai keinona kasvattaa orpokodin varoja. Monesti matkailijat päätyvät orpokoteihin juuri niissä elävien lasten toimesta. Lisäksi vierailujen aikana lasten tehtävänä on pitää pieni tanssi- tai lauluesitys, joka toimii osana orpokodin rahankeruuprosessia. Tällainen lasten valjastaminen orpokodin varojen turvaamiseen on lasten oikeuksien loukkaamista. Lasten lähettäminen matkailijoiden pariin orpokodin ulkopuolelle rahankeruumielessä on myös lapsityövoimaa ja saattaa vaarantaa lasten turvallisuuden. (ChildSafe.)

Kuvio 4. Orpokotien markkinointia matkailijoille Kambodzhassa (Leilani 2014)

Yllä oleva kuva (kuvio 4) ilmentää sitä, miten orpokodeista on tullut matkailukohteita ja niitä markkinoidaan sellaisina. Orpokodit, jotka mainostavat itseään matkailijoille käyntikohteina ja houkuttelevat heitä mainoksilla, eivät mitä luultavimmin ole hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivia. (Leilani 2014.)

Matkailijan tulisi arvioida ennen lahjoituksen tekemistä sitä, kuinka läheisesti orpokodin asuinolot mukailevat perheolosuhteita. Orpokodin tulisi toimia mahdollisimman samankaltaisesti kuin perheympäristö, jotta lapsilla on mahdollisuus luoda mielekkäitä ja turvallisia ihmissuhteita aikuisten ja muiden lasten kanssa. (ChildSafe.) Kambodzhin valtion mukaan lapsia sijoitetaan orpokoteihin usein määrittelemättömäksi ajanjaksoksi, eivätkä orpokodit pysty kasvuympäristönä vastaamaan lasten mahdollisiin erityistarpeisiin resurssipulan ja suurten lapsimäärien vuoksi (Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation 2006, 11). Kauan orpokodeissa eläneiden lasten voi olla vaikeaa sopeutua takaisin yhteiskuntaan, jos orpokodeissa saatu kasvatusta on ollut etäistä ja laitosmaista. Matkailijoiden, jotka haluavat tukea näissä maissa asuvia haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia, tulisi arvioida, onko orpokotien tukeminen todella lasten etujen mukaista pitkällä aikavälillä. (ChildSafe.)

Mikäli mahdollista, matkailijan tulisi pyrkiä tarkistamaan, onko orpokoti rekisteröitynyt valtiolle maan lakien edellyttämällä tavalla. Rekisteröityneet orpokodit ovat sitoutuneet noudattamaan valtion asettamia vähimmäisvaatimuksia lasten hoidon tasosta, ja niiden toimintaa valvotaan tarkastusten avulla. Orpokodissa vierailevien tulisi myös kiinnittää huomiota siihen, onko orpokodissa koulutettuja, pitkäaikaisessa työsuhteessa olevia työntekijöitä. Orpokodissa elävät lapset saattavat vaatia erityistä huolenpitoa, ja jatkuvuus arkirutiineissa on hyvin tärkeää. Ne orpokodit, joiden toiminta perustuu vaihtuvien vapaaehtoistyöntekijöiden työpanokseen, eivät ota huomioon lasten hyvinvoinnin perusedellytystä eli tarvetta pitkäaikaisiin kiintymyssuhteisiin. Jatkuvasti luodut uudet kiintymyssuhteet voivat olla haitallisia lasten kehitykselle. Mikäli mahdollista, orpokodissa vierailevan tulisi pyrkiä selvittämään onko orpokodin tavoitteena saattaa siellä elävät lapset yhteen oman perheensä kanssa, sillä sen tulisi olla lapsille vain väliaikainen elinympäristö. Mikäli orpokoti ei ylläpidä yhteyttä lapsen ja hänen perheensä välillä tai pyri aktiivisesti löytämään lapselle perhepohjaista elinympäristöä, ei lapsen hyvinvointi luultavasti ole orpokodin prioriteetti, eikä matkailijan tulisi tukea tällaista kasvu ympäristöä. (ChildSafe.)

4 Kansainvälisiä toimia kaupallista orpokotitoimintaa vastaan

”Stop the ignorance! We need love.” (Orphanages No c)

Orpokotimatkailuun vaikuttavat kansainvälisten sopimusten, maakohtaisen lainsäädännön, valtion virastojen ja kansalaisjärjestöjen lisäksi muut ilmiöön perehtyneet toimijat, jotka pyrkivät lisäämään tietoisuutta orpokotimatkailun ongelmallisuudesta. Suomessa ei tällä hetkellä ole tahoa, joka aktiivisesti kampanjoisi orpokotimatkailun haitallisten vaikutusten esille tuomiseksi. Tässä luvussa esitellään kansainvälisesti orpokotimatkailusta tiedottavia toimijoita sekä kolme matkailijoille suunnattua lastensuojelukampanjaa. Näistä kaksi on pitkäkestoisia käynnissä olevia tiedotuskampanjoita, jotka pyrkivät aktiivisesti jakamaan tietoa orpokotimatkailusta ja sen vaikutuksista matkailijoille. Kolmas valituista kampanjoista on Brasiliassa käytössä oleva Unicefin suunnittelema ja toteuttama Proteja Brasil –älypuhelinsovellus. Sovellus mahdollistaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan raportoinnin viranomaisille heti tapahtumahetkellä. Näiden kolmen kampanjan pohjalta laaditaan ehdotuksia orpokotimatkailusta tiedottamiseen Suomen matkailualan toimijoille, joita käsitellään kappaleessa 6.1 sivuilla 44–46.

4.1 Globaalit toimijat

Unicef on aktiivisimmin tiedottava kansainvälinen toimija voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta ja orpokotimatkailusta. Järjestö tekee laaja-alaisesti töitä lasten oikeuksien edistämiseksi yli 190 maassa ja on maailman vaikutusvaltaisimman lastenjärjestön. Unicef työskentelee lasten köyhyyden, väkivallan, sairauksien ja syrjinnän kitkemiseksi. (Unicef 2012.) Unicefin Kaakkois-Aasian haara on tuottanut tieteellisiä tutkimuksia ja raportteja muun muassa alueen lastensuojelusta, koulutuksesta, sosiaalipolitiikasta ja AIDSin vaikutuksista lasten elämään. Kambodzhassa Unicef pyrkii tuottamaan hyödyllistä tietoa ja hyviä käytänteitä lasten oikeuksien puolesta, joita kansalliset tahot voivat hyödyntää toiminnassaan.

Vuonna 2012 Unicef tuotti laajan raportin asenteista sijaishuoltoa kohtaan Kambodzhassa, joka pyrkii selittämään voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan

taustoja. Lisäksi Unicef on tuottanut julkaisuja Kambodzhan orpokotien määrän kasvusta, orpokotiympäristön haitallisuudesta lasten kehitykselle, sekä orpokotimatkailun kytköksistä lapsiseksikauppaan. (Unicef c.) Unicef tukee monia lasten oikeuksia edistäviä kampanjoita. Tällä hetkellä järjestö tukee esimerkiksi Friends Internationalin orpokotimatkailun vastaista ”Think Before Visiting” –kampanjaa. (Think Child Safe.) Unicefin julkaisema tieto kaupallisesta orpokotitoiminnasta ja orpokotimatkailusta painottuu vahvasti Kambodzhaan, eikä kattavasti tutkittua tietoa muiden maiden tilanteesta ole tällä hetkellä saatavilla.

Toinen kansainvälisesti lasten oikeuksia edistävä taho, Friends International, on Kambodzhassa vuonna 1994 perustettu järjestö, joka tukee syrjäytyneitä lapsia ja nuoria ympäri maailmaa. Järjestön kohderyhmänä ovat kaikki 0–24 –vuotiaat syrjäytyneet lapset ja nuoret, kuten kodittomat, kaduilla työskentelevät ja lapsikaupan uhrin, sekä heidän perheensä ja yhteisönsä. Järjestön tavoitteena on auttaa syrjäytyneitä lapsia sopeutumaan osaksi yhteiskuntaa perhehoidon, koulutuksen, työllistämisen ja kansalaisoikeuksien ajamisen avulla. Friends International pyrkii luomaan parhaita käytänteitä lasten sopeuttamiseksi yhteiskuntaan, joita voidaan integroida suoraan maakohtaisiin ohjelmiin ja säädöksiin. Järjestö tekee myös varainkeruuta ja kampanjoi aktiivisesti lasten oikeuksien puolesta. (Friends International 2009, 2–10.)

Friends International tekee itse aktiivisesti työtä lasten suojelemiseksi ja toimii samalla tiedottavana tahona matkailijoille. ChildSafe on Friends Internationalin alainen lasten hyväksikäytön ehkäisemiseen painottunut ohjelma. Ohjelman tarkoituksena on lisätä tietoisuutta vaaroista, joita syrjäytyneet lapset kohtaavat, ja laatia ohjeistuksia matkailijoille lasten etujen edistämiseksi. (Friends International 2007a.) ChildSafe on laatinut kattavan muistilistan, jota matkailija voi hyödyntää tunnistaa hyvien käytänteiden mukaisesti toimivat orpokodit (ChildSafe). Friends International, ChildSafe ja Unicef ovat yhdessä toteuttaneet orpokotimatkailun vastaisen ”Think Child Safe” –kampanjasivuston, joka tarjoaa matkailijalle kattavasti tietoa ilmiön varjopuolista (Think Child Safe).

Edellä mainittujen organisaatioiden lisäksi orpokotimatkailusta ja sen haitoista on tiedottanut kansainvälinen hyväntekeväisyysjärjestö Tourism Concern. Järjestö on

perustettu vuonna 1989 ja on kirjoilla Isossa-Britanniassa. Järjestön tavoitteena on edistää ja kehittää matkailun muotoja, jotka hyödyttävät kohdemaan paikallisyhteisöjä, sekä tuoda esiin matkailun aiheuttamia ihmisoikeusrikkomuksia ja kampanjoida niitä vastaan. Tourism Concern uutisoi eri matkailuilmioiden eettisyydestä ja organisoii tiedotuskampanjoita. Tämän lisäksi järjestö tuottaa vuosittain raportin toiminnastaan, kokoaa tieteellisiä julkaisuja sivustolleen ja julkaisee neljännesvuosittain Tourism In Focus –lehteä. (Tourism Concern 2014b.)

Järjestö on julkaissut useita kattavia kirjoituksia orpokotimatkailusta ja vapaaehtoistyöskentelystä orpokodeissa ja näiden matkailumuotojen haitoista ja paremmista tavoista auttaa haavoittuvaisia lapsia. Tourism Concern tekee myös yhteistyötä eettisten vapaaehtoisjärjestöjen kanssa oman alajärjestönsä Ethical Volunteering Groupin kautta. Tällä hetkellä on käynnissä järjestön organisoima ”Stop Orphanage Tourism” –kampanja, jonka tavoitteena on kerätä orpokotimatkailun vastaiseen vetoomukseen mahdollisimman monta allekirjoitusta. Tämän jälkeen vetoamus on määrä esittää matkanjärjestäjille, jotta niille muodostuisi paine lopettaa vapaaehtoisohjelmansa orpokodeissa. Lisäksi kampanjan pyrkimyksenä on vaatia matkanjärjestäjiä lopettamaan kokonaan haavoittuvaisten lasten hyväntekeväisyystyyppinen mainostaminen lomamatkojen markkinoinnin yhteydessä. (Tourism Concern 2014c.)

Pienempi kuin yllä mainitut järjestöt, mutta yhtä lailla hyvä esimerkki voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan vastaisesta työstä on Orphanages No, joka on orpokotimatkailun faktoihin ja haittapuoliin erikoistunut tiedotuskanava. Sivustoa ylläpitää ryhmä ihmisiä, jotka asuvat ja työskentelevät Kambodzhassa ja ovat huomanneet yhteyden orpokotien määrän ja matkailun kasvun välillä. Sivuston tavoitteena on tarjota tietoa orpokotimatkailun haitoista matkailijoille ja vapaaehtoistyöntekijöille, jotta he pystyvät tekemään vastuullisia päätöksiä orpokotien tukemiseen liittyen ja tiedostavat valintojensa yhteiskunnalliset seuraukset. (Orphanages No a.)

Kuvio 5. Orpokotimatkailun kierre (Orphanages No b)

Orphanages No tarjoaa havainnollista ja helposti ymmärrettävää tietoa orpokotimatkailun kierteestä, yleisimmistä orpokotihuijauksista ja paremmista tavoista tukea paikallisia lapsia. Yllä oleva kuvio (kuvio 5) sivustolta kuvastaa orpokotimatkailun kierrettä. Kierteessä orpokodit käyttävät hyväkseen haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja perheitä. Matkailijoille ja järjestöille orpokotien tukeminen on helpoin ja vaivattomin vaihtoehto ja matkailijat rakastavat paikallisten lasten auttamista. Matkailijoiden auttamisen halun vuoksi orpolasten kustannuksella on helppo tehdä liiketoimintaa. (Orphanages No b.)

Edellä mainitut toimijat eli Unicef, Friends International, Tourism Concern sekä Orphanages No, ovat tehneet laajimmin ja aktiivisimmin työtä orpokotimatkailun haittavaikutusten tuomiseksi esille. Kambodzhassa toimii myös kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö Sisha. Järjestö työskentelee paikallisten viranomaisten kanssa ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja pyrkii varmistamaan, että laissa säädetyt ihmisoikeudet toteutuvat käytännön tasolla. (Sisha 2014.) Mediatyhtiö Al Jazeeraan tuottamassa Kambodzhassa orpokotimatkailusta kertovassa videossa todetaan, että orpokodeissa

työskentelevät vapaaehtoiset tai vierailijat voivat välittää huolensa lapsiin kohdistuvista rikkomuksista Sishalle. Tämän jälkeen Sisha raportoi rikkomuksista tarvittaessa Kambodzhn valtiolle (Al Jazeera 2012b).

4.2 ”Think before visiting” –kampanja

ChildSafe on Friends Internationalin ylläpitämä ohjelma, jonka tarkoituksena on suojella lapsia kaikilta hyväksikäytön muodoilta. Ohjelma perustettiin vuonna 2004 Kambodzhassa, josta se on myöhemmin laajentunut Laosiin, Thaimaahan ja Indonesiaan. (Friends International 2007b.) ChildSafen päätoimipaikka on Phnom Penhissä Kambodzhassa, ja ohjelma toimii Aasian ulkopuolella myös Ranskassa, Saksassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa. (Friends International 2007c.)

ChildSafe on keskittynyt suojelemaan haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, kuten kodittomia, orpoja ja lapsityövoiman tai lapsiseksikaupan uhreja. Ohjelma pyrkii tavoittamaan niitä henkilöitä ja toimijoita, jotka ovat oman työnkuvansa kautta tekemisissä haavoittuvaisten lasten kanssa. Tähän kohderyhmään kuuluvat muun muassa paikalliset viranomaiset, matkatoimistot ja matkanjärjestäjät, hotellien ja ravintoloiden henkilökunta, matkailijat ja jopa taksikuskit. Näitä toimijoita pyritään sitouttamaan lasten oikeuksia kunnioittavaan toimintaan koulutusten avulla, jonka jälkeen niille voidaan myöntää virallinen todistus ChildSafe –jäsenyydestä. Ohjelman merkittävimpinä yhteistyökumppaneina ja rahoittajina toimivat EU, Save the Children –järjestö sekä Unicef. (Friends International 2007d.)

Kuvio 6. Kuvakaappaus ”Think before visiting” –kampanjan etusivulta (Think Child Safe)

ChildSafe on reagoinut orpokotimatkailun negatiivisiin vaikutuksiin perustamalla ”Think before visiting” –kampanjasivuston (kuviokuva 6), jonka tarkoituksena on lisätä tietoisuutta orpokotimatkailun haittavaikutuksista ja rohkaista matkailijoita kyseenalaistamaan orpokodeissa vierailun eettisyyden. Sivuston sloganina on kantaottava Children Are Not Tourist Attractions (lapset eivät ole turistikohdeita). Kampanjan etusivulla on pysäyttävä kuva tummaihoisista lapsista, jotka istuvat museossa lasivitriinissä länsimaalaisten kuvattavina. Sivusto sisältää lyhyitä tietoisuuksia orpokotimatkailusta ja sen haitoista sekä listaa muita aiheita käsitteleviä internetsivustoja. Kampanja saa näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa ChildSafen omien Twitter- ja Facebook –sivustojen kautta. ChildSafe –verkostolla on seuraajia tällä hetkellä Twitterissä 967 ja Facebookissa 3689. Sivuston ulkoasu on selkeä ja kaikki tarvittava tieto löytyy etusivulta. ”Think before visiting” –kampanja pyrkii nimensä mukaisesti herättämään matkailijoissa ajatuksia ja saamaan heidät kiinnostumaan omasta roolistaan orpokotimatkailussa. (Think Child Safe.)

4.3 Orphanages.no –sivusto

Kuten kappaleessa 4.1 mainittiin, Orphanages No on yksityisten henkilöiden perustama ja ylläpitämä internetsivusto (kuvio 7), joka toimii laaja-alaisena tiedotuskanavana orpokotimatkailusta ja sen varjopuolista. Kohderyhmänä ovat matkailijat, jotka harkitsevat orpokodissa vierailemista tai vapaaehtoistyötä orpokodissa. Sivusto keskittyy Kambodzhan tilanteeseen, mutta pyrkii informoimaan matkailijoita vastuustaan orpokotimatkailussa kohteesta riippumatta. (Orphanages No a.)

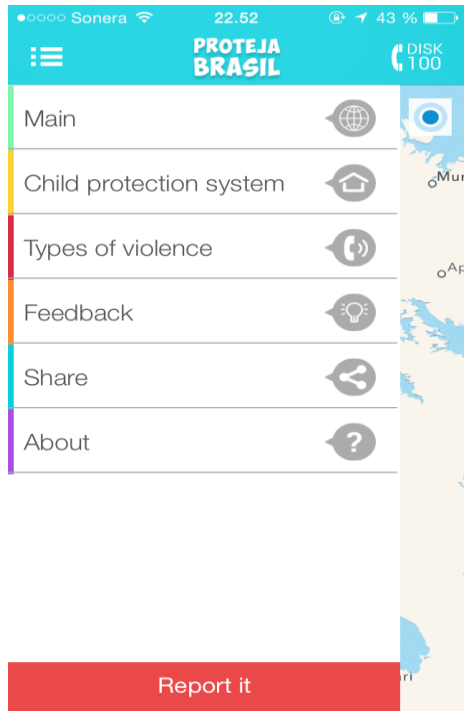
Kuvio 7. Kuvakaappaus ”Orphanages No” –sivuston etusivulta (Orphanages No c)

Sivustolla on huomiota herättäviä bannereita, jotka sisältävät matkailijoille kohdistettuja selkeitä perusteluja sille, miksi orpokotimatkailu on haitallista. Yhdessä näistä bannereista esimerkiksi todetaan, että harvoilla matkailijoilla tai vapaaehtoistyöntekijöillä on vaadittavia pätevyyskysymyksiä haavoittuvaisten lasten kanssa vuorovaikutuksessa olemiseen. Sivustolle on tietoisikujen lisäksi koottu uutisartikkeleita, blogeja ja tutkimustietoa orpokotimatkailusta, kuten Unicefin raportti sijaishuollosta Kambodzhassa ja mediayhtiö Al-Jazeeran tuottama video Kambodzhan orpokotitoiminnasta. Nämä julkaisut tukevat sivuston perusteluja orpokotimatkailun haitallisuudesta. (Orphanages No d.)

Orphanages No pyrkii tähdentämään matkailijoille heidän roolinsa merkitystä orpokotimatkailemalla luomalla havainnollistavan ja samaistuttavan tiedotuskanavan. Sivusto on hyvin visuaalinen tarjoten tunteisiin vetoavia kuvia lapsista ja yhdenmukaisen asettelun, joka tekee sivustosta helposti luettavan, vaikka se sisältää hyvin paljon tietoa. Orphanages No käsittelee orpokotimatkailemista ja sen ongelmallisuutta kokonaisvaltaisemmin kuin ChildSafen ”Think before visiting” –kampanja ja tarjoaa yksityiskohtaisia keinoja matkailijalle toimia vastuullisemmin kohdatessaan haavoittuvassa asemassa olevia lapsia orpokodeissa. Verrattuna suurempiin järjestöihin, kuten Unicefiin ja Friends Internationaliin, Orphanages No on matkailijalle helpommin lähestyttävissä oleva toimija orpokotimatkailemisen saralla. Sivustolla liikkua sivupalkissa on jatkuvasti näkyvä ”ota yhteyttä” –painike, jonka kautta matkailijalla on mahdollisuus ottaa ylläpitäjiin yhteyttä sähköpostitse yhdellä painalluksella. Orphanages No on myös erittäin aktiivinen Twitterissä, johon jaetaan aiheeseen liittyviä uutisia ja muita julkaisuja useita kertoja viikossa. Lokakuussa 2012 perustetulla Twitter –tilillä on tällä hetkellä 244 seuraajaa (Orphanages No Twitter 2014.)

4.4 Protect Brazil –älypuhelinsovellus

Protect Brazil on Unicef Brasilian 18.5.2014 julkaisema älypuhelinsovellus, joka mahdollistaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ja hyväksikäytön raportoinnin vaivattomasti ja nimettömästi älypuhelimilla tai tableteilla. Unicef on kehittänyt sovelluksen yhteistyössä Brasilian ihmisoikeuksien toimiston, ohjelmistosuunnittelija Ilhasoftin ja paikallisen kansalaisjärjestö CEDECA-Bahian kanssa. Sovelluksen tarkoituksena on helpottaa lapsiin kohdistuvan väkivallan ilmoittamisesta viranomaisille Brasilian suurkaupungeissa. Sovelluksen avulla sekä väkivallan uhrin että tilannetta todistavat voivat raportoida viranomaisille rikoksen ajankohdan, tapahtumapaikan ja tilanteen kulun. (Unicef 2014d.) Unicefin mukaan lasten kokemaa väkivaltaa on usein huomaamattomampaa ulkopuolisille, sillä sitä tapahtuu kotona suljettujen ovien takana. Protect Brazil pyrkiikin rohkaisemaan ihmisiä toimimaan välittömästi kohdatessaan väkivaltatilanteita, joissa on osallisina lapsia. (Protect Brazil 2014.)

Kuvio 8. Kuvakaappaus ”Protect Brazil” –sovelluksen näkymästä älypuhelimella

Sovellus (kuvio 8) sisältää tietoa erilaisista väkivallan ja hyväksikäytön muodoista, jotka ovat suurimpia uhkia lapsille heidän arkielämässään Brasiliassa. Näitä ovat ihmiskauppa, lapsityövoima, syrjintä, hylkääminen, fyysinen ja henkinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä kidutus. Sovelluksen kautta voi raportoida näistä eri väkivallan ja hyväksikäytön muodoista nimettömästi. Samalla sovellus näyttää lähimpien poliisiasemien ja muiden lastensuojeluun perehtyneiden toimijoiden yhteystiedot ja reitti-ohjeet niihin. (Proteja Brasil 2014.)

Protect Brazil on kehitetty jo olemassa olevasta Brasilian valtion ylläpitämästä päivystysnumerosta, johon raportoitiin vuonna 2013 yli 252 470 lastensuojeluilmoitusta. Tämä tarkoittaa sitä, että keskimäärin 29 tapausta rekisteröitiin joka tunti. Sovellus toimii osana Unicefin maailmanlaajuisesta lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista #ENDViolence –kampanjaa. Protect Brazil on näkyvillä sosiaalisessa mediassa espanjan kielellä Twitterissä, Facebookissa ja Instagramissa, joista selvästi eniten seuraajia (402) sillä on Facebook –sivuillaan. Sovellus lanseerattiin juuri ennen Brasiliassa pidettyjä jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuja, jotta sillä tavoitettaisiin mahdollisimman laaja kohdeyleisö sekä paikallisista asukkaista että kansainvälisistä matkailijoista. (Unicef 2014d.)

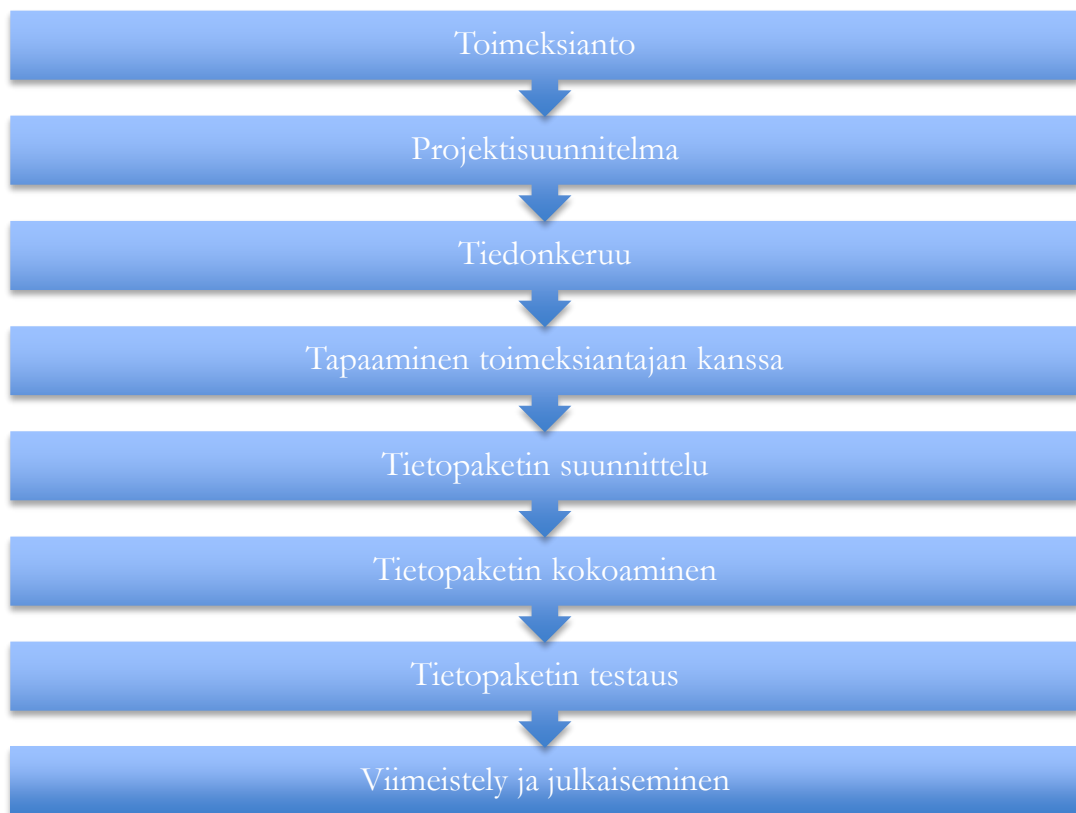
Tämän kaltaista älypuhelinsovellusta voitaisiin hyödyntää myös orpokotimatkailussa, jossa sitä voisivat käyttää niin orpokodeissa työskentelevät vapaaehtoistyöntekijät, vierailevat matkailijat kuin paikalliset asukkaatkin. Vastaava sovellus olisi voittoa tavoittelevien orpokotien tunnistamiseksi ja orpokotimatkailukierteen rikkomiseksi suhteellisen helposti toteutettavissa oleva käytännön työkalu, joka auttaisi vähäisten viranomaisresurssien toimintaa maissa, joissa orpokotimatkailua ilmenee.

5 Tietopaketin laatiminen

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tuotoksena laaditun tietopaketin työvaiheita prosessikuvauksen kautta. Materiaali julkaistaan Eliademyssä, joka on ilmainen sähköinen oppimisympäristö, sekä Reilun matkailun yhdistyksen omilla verkkosivuilla. Eliademy –oppimisympäristö löytyy osoitteesta <https://eliademy.com/fi>. Kaikki vastuullisesta matkailusta kiinnostuneet löytävät tietopakettimme Eliademystä nimellä ”Orpokotimatkailun varjopuolet” sekä suoraan Reilun matkailun yhdistyksen verkkosivuilta osoitteessa www.reilumatkailu.fi. Valitsimme produktin toteuttamisen sähköisesti, sillä Internet on oppimisympäristönä ajasta ja paikasta riippumaton, ja avoin kaikille kiinnostuneille. Sähköinen tietopaketti oli luonteva valinta, sillä produktin tavoitteena on tiedottaa matkailijoita orpokotimatkailun varjopuolista mahdollisimman laajasti. Valitsimme tietopaketin pohjaksi PowerPointin –ohjelman, jotta sitä voidaan helposti hyödyntää esimerkiksi esitystilaisuuksissa ja koska se toimii hyvin myös itsenäisesti opiskeltuna. Tietopaketin tyypiksi valikoitui sähköinen teemakokonaisuus. Teemakokonaisuus on tiettyyn teemaan liittyvä koulutuskokonaisuus, joka sisältää sekä tekstiä että toiminnallisia osioita, kuten tentin. (Opetushallitus 2012.)

Reilun matkailun yhdistys tulee käyttämään tietopakettia verkkosivuillaan pysyvänä ominaisuutena, johon se lisätään PDF –tiedostona kiinnostuneille luettavaksi. Lisäksi Reilun matkailun yhdistys tulee lisäämään virtuaaliseen kirjastoonsa linkin sekä Eliademy –kurssiin että Theseukseen, missä tämä opinnäytetyö julkaistaan. Reilun matkailun yhdistys markkinoi verkkosivujaan kestävän matkailun tietolähteenä niin matkailualan ammattilaisille kuin matkailijoillekin, joten tietopakettimme tulee olemaan osa tätä tietoverkoston. Lisäksi kaikkia Reilun matkailun yhdistyksen materiaaleja markkinoidaan esimerkiksi matkailualan oppilaitoksille sekä matkailijoille erilaisissa tilaisuuksissa, kuten jäsenilloissa. Näin tietopakettimme päätyy myös näiden tahojen luettavaksi. Materiaali tullaan julkaisemaan sekä Eliademy –kurssina että Reilun matkailun yhdistyksen omilla verkkosivuilla ja koemme, että tietopaketilla on näin ollen paljon potentiaalia saavuttaa laaja kohdeyleisö matkailijoista ja matkailualan toimijoista. Eliademy –kurssi mahdollistaa myös sen, että ulkopuoliset tahot voivat sisällyttää orpokotimatkailun esimerkiksi osaksi matkanjärjestäjän matkaopaskoulutusta, koska kurssi on avoin ja ilmainen kaikille.

Tämän opinnäytetyön lopputuotoksena laaditaan orpokotimatkailusta kertova tietopaketti seuraavien, alla olevan kuvion (kuvio 9) mukaisten vaiheiden kautta:

Kuvio 9. Tietopaketin etenemisen prosessikuvaus

5.1 Toimeksianto

Keväällä 2014 rajasimme aiheemme koskemaan orpokotimatkailua ja päätimme, että laadimme opinnäytetyön tuotoksena tietopaketin orpokotimatkailun varjopuolista. Kun alustava aiheenrajaus oli tehty, halusimme löytää opinnäytetyöllemme sellaisen toimeksiantajan, jonka kautta tietopaketti saavuttaisi mahdollisimman laajan yleisön, eikä päätyisi yhden matkailuyrityksen valttikortiksi. Halusimme työmme toimeksiantajaksi vastuullista matkailua edistävän ja siitä tiedottavan toimijan Suomen matkailualalta. Otimme yhteyttä Reilun matkailun yhdistykseen ensimmäisen kerran 15.3.2014 ja toimeksianto varmistui 17.3.2014. Yhteyshenkilönämme Reilun matkailun yhdistyksestä toimii yhdistyksen puheenjohtaja Julia Jänis.

5.2 Projektisuunnitelma

Laadimme projektisuunnitelman (liite 5) elokuussa 2014, kun opinnäytetyön kirjoittamisprosessi alkoi. Projektisuunnitelmassa määriteltiin opinnäytetyön työvaiheet ja rajaus, työn tarkoitus ja tavoitteet sekä suuntaa-antava aikataulu työn etenemiseen. Pysyimme projektisuunnitelman mukaisessa aikataulussa pääpiirteittäin, mutta työn suunniteltu valmistumisajankohta siirtyi muutamalla viikolla myöhemmäksi. Alun perin opinnäytetyön palautuksen tuli olla 1.12.2014, mutta lopulliseksi palautuspäiväksi muodostui 10.12.2014. Projektisuunnitelmassa oli alun perin määritelty aiheenrajaukseksi Kaakkois-Aasian orpokotimatkailemisen tutkiminen, mutta muokkasimme rajausta niin, että tutkimmekin orpokotimatkailemista ja sen vaikutuksia Kambodžhan tilanteen pohjalta, sillä siitä oli saatavilla huomattavasti eniten tietoa. Orpokotimatkailemisen ilmenemistavat ja vaikutukset ovat pääpiirteittäin samankaltaisia kaikilla sen esiintymisalueilla, joten Kambodžhan esimerkkien pohjalta pyrimme kokoamaan tietopaketin niin, että sitä voi soveltaa muihinkin maihin, joissa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy.

5.3 Tiedonkeruu

Ennen tietopaketin kokoamista perehdyimme muutamisiin sähköisiin oppimismateriaaleihin koskeviin ohjeistuksiin ja laatuksiterieihin. Kaikki tietopaketin sisältämät tiedot tulee myös olla tietoperustassamme, joten erillistä tiedonkeruuta materiaalia varten ei tarvittu. Vaikka tiedonkeruu opinnäytetyön tietoperustaan ja tietopakettiin tapahtui lomittain, tietoperusta ja tietopaketti ovat luonteeltaan hyvin erilaisia, sillä niillä on eri kohderyhmät ja tarkoitus. Tietopaketin loppukäyttäjät tulevat olemaan matkailijoita ja Suomen matkailualan toimijoita. Materiaalin sisältöä varten tehtävä tiedonkeruu oli siis tietoperustasta niiden jo olemassa olevien tietojen poimimista, joiden avulla tietopaketista saadaan ytimekäs ja kohderyhmälle suunnattu. Tiedonkeruuseen meni hieman enemmän aikaa kuin olimme varautuneet, sillä aiheesta tuotettua luotettavaa tietoa oli hyvin niukasti saatavilla.

5.4 Tapaaminen toimeksiantajan kanssa

Olemme olleet yhteydessä Reilun matkailun yhdistykseen sähköpostitse koko opinnäytetyöprosessin ajan. Ensimmäinen virallinen tapaaminen yhdistyksen edustajien kanssa järjestettiin 10.10.2014. Tapaaminen oli hyödyllinen juuri tuolloin, sillä tiedonkeruuta oli tehty, tietoperusta oli lähes valmis ja produkti vielä suunnitteluvaiheessa. Tapaamisen tarkoituksena oli esitellä jo kirjoittamamme osuus tietoperustasta ja pohtia sen pohjalta mitä tietopaketti pitäisi sisällään. Samalla halusimme keskustella siitä, miten produkti käytännössä toteutetaan ja mikä Reilun matkailun yhdistyksen rooli tulee olemaan sen jakajana.

Tapaamisessa varmistui, että tietopaketin kohderyhmänä ovat niin Suomen matkailualan toimijat kuin itse matkailijatkin. Täten materiaalin sisällön tulisi olla selkeä ja ymmärrettävä henkilöille, joilla ei ole matkailualan koulutusta tai työkokemusta. Tapaamisessa päätettiin myös, että tietopaketti laaditaan PowerPoint-tiedostona sähköiselle Eliademy-alustalle. PowerPoint –esityksen lisäksi laadimme Eliademyyn testin, jonka avulla materiaaliin tutustuneet henkilöt voivat vielä testata tietämystään orpokotimatkailusta ja sen vaikutuksista kohdemaahan. Pohdimme sitäkin, että lisäisimme Eliademy –kurssille ominaisuuden, jonka avulla osallistuja saa testin suoritettuaan todistuksen kurssin suorittamisesta, jos se olisi teknisesti mahdollista toteuttaa. Tapaamisessa sovimme, että helpottaaksemme Reilun matkailun yhdistyksen työtä, laadimme tietopaketille alustukseksi saatekirjeen, jota he voivat käyttää pohjustuksena jakaessaan materiaalia Suomen matkailualan toimijoille. Matkanjärjestäjien ja muiden matkailualan toimijoiden kautta tietopaketti päätyy suoremmin myös matkailijoiden luettavaksi.

5.5 Tietopaketin suunnittelu

Kun produktin lopullinen muoto ja kohderyhmä olivat tiedossa, valitsimme tietoperustasta oleellimmat orpokotimatkailuun liittyvät tiedot, jotka halusimme sisällyttää tietopakettiin. Näitä ovat kaupallisen orpokotitoiminnan tausta, tunnuspiirteet ja vaikutukset sekä matkailijan rooli orpokotimatkailun kierteessä. Ymmärsimme heti, että tiedon muokkaaminen kohderyhmälle sopivaksi on tärkeä

vaihe, sillä lopullisen materiaalin tulee olla selkeästi toteutettu, mielenkiintoinen ja helposti ymmärrettävä.

Seuraavaksi määrittelimme tietopaketin pääaiheet ja kokosimme niiden alle kaikki kohderyhmälle oleelliset tiedot orpokotimatkailusta ja sen varjopuolista. Materiaalin pääkohdaksi valitsimme voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan ja orpokotimatkailun yhteyden, jota esittelemme Kambodzhaan liittyvien esimerkkien avulla. Suunnittelimme materiaalin sisällön etenevän samassa järjestyksessä kuin tietoperustamme. Täten päätimme, että tietopaketin alussa kerrotaan vastuullisesta matkailusta, sitten orpokotimatkailusta ja sen varjopuolista ja lopuksi siitä, miten matkailija voi tunnistaa kaupalliset orpokodit ja omalla toiminnallaan ehkäistä voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan negatiivisia vaikutuksia. Halusimme tehdä tietopaketista mahdollisimman helposti ymmärrettävän ja ajatuksia herättävän, jotta lukija suhtautuisi jatkossa kriittisemmin orpokotimatkailuun. Materiaalin loppuun halusimme myös listata tutkimuksia, videoita ja sivustoja, jotka olemme itse kokeneet informatiivisiksi ja mielenkiintoisiksi kaupallisen orpokotitoiminnan ymmärtämiseksi.

5.6 Tietopaketin kokoaminen

Aloitimme tietopaketin laatimisen valitsemalla mielestämme sopivan, tummanharmaan PowerPoint –teeman ja hahmottelemalla dioihin otsikot. Pohdimme aluksi, teemmekö aiheittain useamman PowerPoint –esityksen, mutta päädyimme siihen, että yksi esitys on lukijalle selkeämpi ja tekee materiaalista eheämmän kokonaisuuden. Tietopaketin sisältö poimittiin tietoperustasta kohderyhmää ajatellen ja muokkasimme sen mahdollisimman puhuttelevaksi ja selkeäksi. Halusimme tehdä materiaalista sellaisen, että se rohkaisee lukijoita kriittisempään ajattelutapaan ja että lukijat ymmärtävät oman roolinsa voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan kierteessä. Lisäksi teimme esitykseen kaksi vaihtoehtoista sisällysluettelo, joista pyysimme myöhemmin palautetta testaustilaisuudessa.

Tehtyämme PowerPoint –esityksen laadimme sen pohjalta 12 monivalintakysymystä testiä varten. Laaditut kysymykset ovat mielestämme sopivan haastavia ja varmistavat, että lukija on saanut hyvän yleiskäsityksen kaupallisesta orpokotitoiminnasta, sen

haitallisuudesta ja sen tunnistamisesta. Testikysymykset laadittiin vielä tässä vaiheessa Word –tiedostoon. Testi siirretään myöhemmässä vaiheessa Eliademy –alustan valmiiseen pohjaan, jonka kautta se on helppo suorittaa sähköisesti ja osallistuja näkee tuloksensa heti testin suoritettuaan.

Tapaamisessa Reilun matkailun yhdistyksen kanssa olimme mietinneet tietopaketin yhteyteen tulevaa tulostettavaa todistusta sen suorittamisesta. Produktin kokoamisvaiheessa meille kuitenkin selvisi, että Eliademyssä ominaisuus, jonka avulla jokainen lukija voisi kotoaan tulostaa todistuksen, on maksullinen. Täten Reilun matkailun yhdistyksen tulisi itse hoitaa sähköisten todistusten lähettäminen kullekin tietopaketin suorittajalle. Tämän vuoksi sovimme yhdistyksen kanssa, että todistusominaisuus jätetään toistaiseksi produktista pois.

5.7 Tietopaketin testaus

Jotta tietopaketti olisi Reilun matkailun yhdistykselle luovutettaessa valmis käytettäväksi, halusimme testata sen toimivuutta ja kerätä palautetta testiryhmältä ennen sen luovutusta. Testiryhmäksi valittiin Haaga-Helian käynnissä olevan matkailumaantieteen opintojakson RL1F opiskelijat. Tietopaketin testaaminen juuri tällä ryhmällä oli mielestämme käytännöllistä, sillä kurssin aihe sivuaa vastuullisuutta matkailussa. Materiaalin testaus tapahtui 18.11.2014, ja siihen osallistui 28 henkilöä.

Laadimme produktin testaukseen osallistuville oppilaille arviointilomakkeen (liite 4), jonka avulla he pystyivät arvioimaan ja kommentoimaan tietopakettia siihen tutustuessaan. Lopuksi he suorittivat materiaaliin liittyvän testin, ja arvioivat sen selkeyttä ja vaikeusastetta. Arviointilomakkeen avulla pyrimme selvittämään oliko tietopaketti lukijoille selkeä ja helppolukuinen ja olivatko annetut esimerkit orpokotimatkailusta tarpeellisia ja informatiivisia. Lisäksi pyysimme oppilaiden mielipidettä materiaalin jäsentelystä, järjestyksestä ja pituudesta. Kysyimme myös, saivatko testaukseen osallistuneet omasta mielestään orpokotimatkailusta kattavan kokonaiskuvan tietopaketin luettuaan. Arviointilomakkeessa myös selvitettiin oliko testi osallistuneiden mielestä vaikeusasteeltaan sopiva. Tietopaketin arviointi tapahtui

kahden ja kolmen hengen pienryhmissä, ja arviointilomakkeita kerättiin yhteensä 14 kappaletta.

Suurimmiksi kehityskohteiksi muodostuivat arviointilomakkeiden pohjalta materiaalin ulkoasuun liittyvät seikat, kuten fonttikoon yhtenäistäminen, tekstin jakaminen tasaisemmin eri dioille ja kuvien vähäisyys. Myös PowerPoint –esityksen teemaa kommentoitiin liian tummaksi. Tietopaketin sisältöön liittyvät kehitysehdotukset koskivat konkreettisia esimerkkejä, joita toivottiin enemmän, sekä toistoa, jota oli muutamien mielestä jonkin verran liikaa. Arviointilomakkeessa pyysimme lukijoita valitsemaan mieluisamman kahdesta vaihtoehtoisesta sisällysluettelosta; näistä selkeämmäksi koettiin aihealueittain numeroitu, alaotsikot sisältävä vaihtoehto. Saimme positiivista palautetta tietopaketin ja testin johdonmukaisuudesta ja selkeydestä. Testi koettiin myös sopivan vaikeaksi. Lisäksi lähes kaikki antoivat positiivista palautetta siitä, että materiaalin pohjalta jäi hyvä kokonaiskuva orpokotimatkailesta ja sen varjopuolista.

Merkittävin muutos, jonka teimme tietopakettiin palautteiden pohjalta, oli PowerPoint –esityksen ulkoasun hiominen. Vaihdoimme PowerPointin teeman yksinkertaisemmaksi ja vaaleammaksi ja yhtenäistimme eri fonttikokoja ja tekstin määrää dioissa. Lisäsimme myös kuvia ja symboleita havainnollistamaan ilmiön ristiriitaisuutta. Suurempia sisällöllisiä muutoksia ei palautteiden pohjalta tarvinnut tehdä, mutta vaihdoimme hieman diojen järjestystä selkeämmäksi niin, että materiaalin alussa käsitellään orpokotimatkailesta ja vastuullisen matkailun osuus siirtyi loppuun.

Näiden muutosten jälkeen lähetimme tietopaketin ja testin arvioitavaksi Reilun matkailun yhdistykselle. Sieltä saamamme palaute koski vastuullisen matkailun osuuden tiivistämistä, termistön selkeyttämistä sekä muutaman epäselvän kohdan muokkaamista. Teimme palautteen pohjalta korjaukset ja lähetimme materiaalin Reilun matkailun yhdistykselle uudelleenarvioitavaksi. Reilun matkailun yhdistys ehdotti vielä muutamia pieniä sanamuutoksia, mutta oli muuten tyytyväinen tietopakettiin ja sen uuteen ulkoasuun. Tässä vaiheessa tietopaketti (liite 1) ja siihen liittyvä testi (liite 2) hioutuivat lopulliseen muotoonsa. Reilun matkailun yhdistys ehdotti, että materiaali lisättäisiin sellaisenaan myös suoraan heidän verkkosivuilleen.

5.8 Viimeistely ja julkaiseminen

Tapaamisessa Reilun matkailun yhdistyksen kanssa olimme sopineet, että kirjoitamme heille saatekirjeen tietopaketin jakamisen avuksi. Saatekirjeessä (liite 3) kerrotaan tietopaketin konteksti, orpokotimatkailun ja kaupallisen orpokotitoiminnan määritelmät sekä materiaalin tavoite, tietoisuuden lisääminen ilmiöstä.

Kun olimme tehneet testiryhmän ja Reilun matkailun yhdistyksen palautteiden pohjalta muutokset tietopakettiin, loimme tunnukset Eliademyyn. Seuraavaksi kirjoitimme kurssin etusivulle saatekirjeen pohjalta lyhyen yhteenvedon kurssin sisällöstä.

Latasimme tietopaketin kurssin sisällöksi ja syötimme testikysymykset valmiiseen sähköiseen pohjaan Tehtävät –välilehden alle. Testin suoritettuaan osallistuja näkee välittömästi oikeat vastaukset ja oman tuloksensa. Muutimme joitain Eliademyn määrittelemiä oletusasetuksia, kuten kielen suomeksi, näkyvyyden ja osallistumisen kaikille avoimeksi, kurssin suorittamisaikataulun rajattomaksi sekä kurssin sisällön ilmaiseksi. Kurssin ohjaajaksi määrittelimme Reilun matkailun yhdistyksen ja lisäsimme heidän logonsa, lyhyen kuvauksen yhdistyksestä sekä linkin heidän verkkosivuilleen. Kurssi löytyy Eliademystä nimellä ”Orpokotimatkailun varjopuolet” ja siihen on liitetty asiasanat ”orpokotimatkailu”, ”vastuullinen matkailu” ja ”reilu matkailu”.

Opinnäytetyöesityksen jälkeen, 9.12.2014, lähetimme Reilun matkailun yhdistykselle saatekirjeen sähköpostin liitteenä sekä Eliademy –tunnukset, eli käyttäjätunnuksen ja salasanan. Eliademy –kurssi on tästä eteenpäin Reilun matkailun yhdistyksen hallinnoima ja he voivat halutessaan lisätä kurssiin uutta sisältöä sekä hyödyntää kurssia omassa toiminnassaan. Sovimme samalla Reilun matkailun yhdistyksen kanssa, että käymme lyhyesti läpi Eliademyn käytön heidän jäsenillässään 7.1.2015. Meidät on kutsuttu kyseiseen jäseniltään kertomaan lyhyesti orpokotimatkailusta ja työstämme sen parissa.

6 Pohdinta

Kaupalliseen orpokotitoimintaan perehdyttyämme suhtaudumme nyt kriittisemmin kaikkiin köyhyyteen nojaaviin ”matkailutuotteisiin”. Opinnäytetyön aikana olemme pohtineet useasti, voiko vieraileminen orpokodissa ulkomaan matkan aikana ikinä olla eettisesti oikein. Mielestämme orpokodissa vierailu asettaa lapset maalaisjärjelläkin ajateltuna ”turistinähtävyyden” asemaan, mikä on eettisesti väärin. Myös lahjoitusten tekeminen orpokoteihin, jotka eivät käytä rahoja lasten hyvinvointiin on mielestämme eettisesti väärin. Orpokotimatkailussa on tällä hetkellä monta porsaanreikää, joiden vuoksi matkailijoiden tulee olla äärimmäisen varovaisia lahjoittaessaan rahaa orpokodeille. Tiedostamme kuitenkin sen, että on olemassa hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivia orpokoteja, joiden toimintaa ylläpidetään pitkälti lahjoitusten avulla.

Haavoittuvaisten lasten auttaminen on jalo ajatus, jota kannatamme.

Orpokotimatkailun suurimmaksi ongelmaksi muodostuu matkailijoiden tietämättömyys aiheesta ja sitä kautta avun päätyminen väärin käsiin. Sen vuoksi mielestämme tärkeintä tällä hetkellä on lisätä matkailijoiden tietoisuutta voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta ja sen yhteydestä matkailijoihin. Tämä voidaan tehdä muun muassa kampanjoiden, julkaisujen ja tietopakettien, kuten laatimamme tietopaketin avulla. Mielestämme olemme onnistuneesti luoneet työkalun orpokotimatkailusta tiedottamiseen Suomen toimijoille, jotka työskentelevät matkailun tai lasten oikeuksien parissa. Näiden toimijoiden kautta toivomme tietoisuuden saavuttavan myös matkailijat, jotka ovat loppukädessä avainhenkilöitä orpokotimatkailun kierteen rikkomiseen.

6.1 Potentiaaliset toimijat Suomessa

Suomessa orpokotimatkailua ei ole käsitelty kattavasti vielä ollenkaan. Mielestämme aihe on olennainen ja ajankohtainen, sillä suomalaiset matkustavat paljon maihin, joissa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy, erityisesti Kaakkois-Aasiaan.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa pohdimme, mitkä toimijat Suomessa voisivat toimia orpokotimatkailun vaikutuksista tiedottavana tahona. Nämä toimijat voisivat käsittää mahdollisimman monipuolisesti niin hyväntekeväisyysjärjestöjä kuin matkailualalla

toimivia liittoja ja yhdistyksiä, jotta orpokotimatkaileusta tiedotettaisiin Suomessa mahdollisimman laaja-alaisesti. Alla esitellään toimijoita, jotka voisivat mielestämme työskennellä Suomessa orpokotimatkaileusta tiedottajina.

Tällä hetkellä Suomen Unicef ei kampanjoi suoraan orpokotimatkaileusta tiedottaakseen, mutta heidän kauttaan tietoisuutta ilmiöstä voitaisiin lisätä Suomessa. Koska Unicef on jo kansainvälisesti tutkinut orpokotimatkaileun nykytilaa ja vaikutuksia Kambodzhassa, Suomen Unicef olisi luonteva tiedotusväylä myös paikallisesti Suomessa. Suomen Unicefin tämän hetkisenä tehtävänä on kerätä varoja hätäapuun ja omiin kehitysohjelmiinsa sekä tehdä vaikuttamis- ja tiedotustyötä lasten oikeuksien edistämiseksi (Unicef 2014a). Tällä hetkellä järjestöllä on esimerkiksi käynnissä seitsemän hanketta, joissa jokaisessa keskitytään eri maiden lasten olojen parantamiseen (Unicef 2014b). Yksi potentiaalinen hanke tulevaisuudessa voisi olla edellä mainitun Protect Brazil –tyylisen älypuhelinsovelluksen tekeminen kohdennettuna suomalaisille matkailijoille. Orpokotimatkaileu ja sen negatiiviset vaikutukset liittyvät olennaisesti lasten suojeluun, joka on yksi Unicefin toiminnan pääkohde. Tällä hetkellä Suomen Unicef toimii lastensuojelun puolesta jo seksikaupan, lapsityön ja lapsiavioliittojen kautta, jotka ovat orpokotimatkaileuun kytkeytyneitä ongelmia. (Unicef 2014c.)

Pelastakaa Lapset ry on maailman johtavan lapsenoikeuksien kattojärjestön Save The Children-liikkeen jäsen. Toimintaan kuuluu lastensuojelutyötä niin kansainvälisellä kuin kotimaisellakin tasolla. (Pelastakaa Lapset ry 2014a.) Pelastakaa Lapset ry on sitoutunut edistämään lapsen oikeuksien kannalta hyvää hallintotapaa, joka kattaa kaikki yhteiskunnan osa-alueet, kuten koulutuksen, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon. (Pelastakaa Lapset ry 2014b.) Yhdistys voisi Suomessa toimia orpokotimatkaileusta tiedottajana ja samalla tuottaa itse tietoa ilmiöstä sen eri esiintymisalueilla. Pelastakaa Lapset ry voisi toteuttaa esimerkiksi ”Think before visiting” –tyylisen kaupallisesta orpokotitoiminnasta varoittavan kampanjan suomen kielellä, jonka avulla tietoisuutta ilmiöstä ja lasten oikeuksien rikkomuksista saataisiin lisättyä matkailijoiden keskuudessa.

Suomen matkatoimistoalan liitto SMAL on matkanjärjestäjien, matkatoimistojen sekä incoming-toimistojen muodostama liitto. Sen päätavoitteina on edistää matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien kehitystä Suomessa, ajaa jäsentensä etuja ja valvoa niiden oikeuksia, ylläpitää hyvien liiketapojen käyttöä sekä luoda pohja toiminnalliseen yhteistyöhön matkailualan toimijoiden kesken. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2014.) Orpokotimatkailun osalta SMAL olisi hyvä väylä tiedon jakamiseen sidosryhmilleen. Sen kautta orpokotimatkailusta voitaisiin tiedottaa laajalaisesti Suomessa toimivia matkatoimistoja ja matkanjärjestäjiä ja sitä kautta myös matkailijoita.

Yllä mainittujen toimijoiden lisäksi tietoisuuden lisääminen voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta kuuluu mielestämme oppilaitoksille sekä erinäisille matkailualan yrityksille, kuten matkatoimistoille ja matkanjärjestäjille. Matkailualan oppilaitokset voisivat sisällyttää kaupallisen orpokotitoiminnan opetussuunnitelmiinsa, ja tietopakettiamme voisi käyttää sellaisenaan esimerkiksi vastuullista matkailua käsittelevillä opintojaksoilla. Matkatoimistot ja matkanjärjestäjät voivat käyttää materiaaliamme hyväkseen esimerkiksi matkaopaskoulutuksessa, jonka kautta tieto kulkeutuisi oppailta suoraan valmismatkan ostaneille matkailijoille. Koska itsenäisiä matkailijoita on nykyään paljon, olisi hyödyllistä, että matkanjärjestäjät tiedottaisivat matkailijoita voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta ja muista matkailuun kytkeytyneistä epäeettisistä ilmiöistä. Matkanjärjestäjien tulisi tiedottaa ongelmallisista ilmiöistä esimerkiksi suoraan kotisivuillaan, sosiaalisen median kanavissaan tai blogeissaan.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana Reilun matkailun yhdistys saa käyttöönsä orpokotimatkailun varjopuoliin perehtyvän tietopaketin. Tarkoituksena on, että materiaalia jaetaan yhdistyksen kautta muille Suomessa toimiville matkailualan tahoille, joiden toimintaan orpokotimatkailu luonnollisesti liittyy. Yhdistyksen toiminta sisältää tutkimus-, koulutus-, ja tiedotustyötä. (Reilun matkailun yhdistys 2014.) Toivomme, että Reilun matkailun yhdistys pystyy vastuullisesta matkailusta tiedottavana tahona aktiivisesti jakamaan tietopakettiamme ja sitä kautta tietoa orpokotimatkailun varjopuolista. Koska Reilun matkailun yhdistyksen ydintehtävänä on tiedottaa matkailijoita vastuullisesta matkailusta, koemme, että tietopaketti päätyy hyviin käsiin ja

oikeisiin tarkoituksiin. Reilun matkailun yhdistys voisi omalta osaltaan ottaa vetovastuun yhteistyön kehittämisessä Suomessa. Mitä enemmän Suomen toimijoita saataisiin sitoutettua tiedotustyöhön, sitä laajemmin aihe saisi näkyvyyttä suomalaisten matkailijoiden keskuudessa. Mitä enemmän aihe saisi näkyvyyttä, sitä kriittisemmin suomalaisetkin matkailijat osaisivat suhtautua orpokodeissa vierailuun ja muihin köyhyyteen nojaaviin ”matkailutuotteisiin”.

6.2 Ehdotuksia jatkotutkimuksille

Orpokotimatkailu on ilmiönä ristiriitainen aihe sekä kohdealueille että lahjoittajien lähtömaille, sillä matkailijat ovat osallisina sen syntyyn ja kasvuun tiedostamattaan. Kaupallisten orpokotien pitäjät taas hyväksikäyttävät sekä maan heikkoa yhteiskunnallista infrastruktuuria että matkailijoiden hyviä aikomuksia tekemällä orpokodeista taloudellisesti hyödyttäviä matkailukohteita. Orpokotimatkailua käsittelevää luotettavaa tietoa on saatavilla hyvin rajoitetusti ja se on painottunut hyvin vahvasti koskemaan Kambodzhaa, johon Unicefin tutkimukset kohdistuvat. Koska matkailijoita hyväksikäyttävää orpokotitoimintaa esiintyy myös muissa maissa, olisi tärkeää, että näistäkin maista tuotettaisiin lähitulevaisuudessa kattavaa ja luotettavaa tietoa, joka olisi matkailijoille helposti saatavilla. Yksi jatkotutkimusehdotuksemme on, että voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa tutkittaisiin sen eri esiintymisalueilla, kuten Etelä-Amerikassa ja eteläisessä Afrikassa, puretuen kaupallisen orpokotitoiminnan vaikutuksiin ja ominaispiirteisiin juuri kyseisen alueen näkökulmasta.

Voittoa tavoitteleva orpokotitoiminta kytkeytyy vahvasti vapaa-ajan matkailijoiden lisäksi vapaaehtoistyömatkailuun. Sen vuoksi olisi tärkeää, että Suomesta vapaaehtoistyöntekijöitä lähettävät tahot, kuten Allianssin Nuorisovaihto ja Kilroy, perehtyisivät kaupalliseen orpokotitoimintaan ja tutkisivat yhteistyökumppaneidensa toimintaa ja sen eettisyyttä kohdemaissa. Ei ole kenenkään edun mukaista lähettää vapaaehtoistyöntekijöitä sellaisiin sosiaalisiin projekteihin, jotka eivät todellisuudessa toimi kohdemaan yhteistöjen edun mukaisesti. Mielestämme sosiaalisissa vapaaehtoistyöprojekteissa, kuten orpokodissa tai lastentarhassa työskentelyssä, tulisi panostaa pitkäaikaisuuteen ja jatkuvuuteen. Jatkuvasti luodut ja katkaistut kiintymyssuhteet lasten ja hoitajien välillä voivat olla haitallisia lasten kehitykselle, eikä

tällainen toiminta ole vapaaehtoistyömatkailun alkuperäisen tarkoituksen mukaista. Suomesta vapaaehtoistyöntekijöitä lähettävät tahot voisivat sisällyttää tietoa kaupallisesta orpokotitoiminnasta esimerkiksi ennen matkaa pidettäviin infotilaisuuksiin. Jos vapaaehtoistyön kohteena on maa, jossa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy, vapaaehtoistyöntekijälle voisi antaa mahdollisuuden tutustua laatimaamme tietopakettiin ja suorittaa siihen liittyvän testin. Tässä yhteydessä vapaaehtoistyöntekijä voisi saada esimerkiksi ”vastuullinen vapaaehtoistyöntekijä” – todistuksen koulutuksen suorittamisesta.

Vapaaehtoistyömatkailu on meidän mielestämme aatteiltaan ja pyrkimyksiltään hieno asia, ja hyvin suunniteltuna ja toteutettuna se voi auttaa kohdemaan yhteisöä hyvinkin paljon. Matkailijoiden vierailu ja työskentely orpokodeissa voi ruokkia kaupallista orpokotitoimintaa, joka on ilmiö, jota ei alun perinkään tulisi olla olemassa. Tämän vuoksi haavoittuvaisessa asemassa olevien lasten parissa toteutetun vapaaehtoistyön pääpaino tulisi mielestämme olla tutkimus- ja kehitysprojekteissa, jotka ovat kestävämpiä tapoja auttaa kohdemaan yhteisöjä. Tällainen projekti voisi olla esimerkiksi orpokotien pitäjien haasteteleminen liittyen orpokodin budjettiin, toimintatapoihin ja tarpeisiin kansainvälisille vapaaehtoistyöntekijöille. Tämän tyyppinen kartoitustyö auttaisi myös tunnistamaan kaupalliset orpokodit ennakoivasti ennen uusien vapaaehtoistyöntekijöiden lähettämistä kohteeseen.

6.3 Tietopaketin luotettavuus ja hyödynnettävyys

Koska orpokotimatkailu kehittyi ilmiönä jatkuvasti, tietopakettimme sisältämät faktat ja luvut voivat ajan myötä kehittyä mihin tahansa suuntaan. Täten materiaalin tiedot saattavat vanhentua jos niitä ei päivitetä, tai jos aiheesta tuotetaan uutta oleellista tutkimustietoa. Tietopaketin luotettavuutta voi vähentää myös se, että käyttämämme lähteet nojaavat pitkälti Unicefin tutkimuksiin, eikä materiaali näin ollen voi sisältää monenlaisia eri näkökulmia orpokotimatkailuun. Lisäksi tämän hetkinen saatavilla oleva tutkimustieto on keskittynyt pitkälti Kambodzhaan, jonka vuoksi tietopaketin sisältöä ei välttämättä pysty soveltamaan sellaisenaan maailmanlaajuisesti. Kaupallinen orpokotitoiminta ilmenee pääpiirteittäin samankaltaisesti sen eri esiintymisalueilla,

mutta sen maakohtaiset vaikutukset ovat Kambodzhaa lukuunottamatta tällä hetkellä pitkälti vielä pimennossa.

Kaupallista orpokotitoimintaa käsittelevää tietoa ei ole kootusti ja ytimekkäästi vielä julkaistu suomenkielellä. Vastuullisen matkailun harjoittaminen ja kohdemaiden tukeminen on matkailijoille yhä tärkeämpää. Laatimamme tietopaketti on siksi mielestämme erittäin ajankohtainen ja hyödyllinen. Materiaali voi toimia Suomessa käteväenä käytännön työkaluna orpokotimatkailun vaikutuksista tiedottamiseen. Matkanjärjestäjät ja muut matkailualan toimijat voivat käyttää sitä suoraan esimerkiksi koulutustilaisuuksissa, tiedonlähteenä tai pohjana mahdollisille omille tietopaketeilleen. Olennaisinta tietopaketin hyödynnettävyyden kannalta on se, että se saadaan jaettua mahdollisimman laajasti eri toimijoiden saataville. Materiaalia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa laajemmin kääntämällä se eri kielille, jolloin se tavoittaa suuremman kohdeyleisön.

6.4 Opinnäytetyöprosessin haasteet ja onnistumiset

Opinnäytetyöprosessimme eteni melko yhdenmukaisesti aluksi laatimamme projektisuunnitelman kanssa. Projektisuunnitelmaa laatiessa emme olleet tutkineet aiheita vielä yhtään. Siitä huolimatta opinnäytetyön sisältö pysyi pääpiirteittäin suunnitelman mukaisena. Suurin muutos minkä teimme prosessin aikana oli aiheen rajaus. Aluksi suunnitelmanamme oli rajata orpokotimatkailun tutkiminen Kaakkois-Aasiaan, mutta tiedonkeruun aikana huomasimme, että lähes kaikki aiheesta tuotettu tieto koski Kambodzhaa. Näin ollen päätimme rajata työmme koskemaan pelkästään Kambodzhin orpokotimatkailua.

Halusimme kuitenkin työstä laajemmin hyödynnettävän, joten muutimme lähestymistapaa niin, että peilaamme orpokotimatkailua ja sen vaikutuksia maailmanlaajuisesti Kambodzhin tilanteeseen. Orpokotimatkailua ja sen vaikutuksia kohdemaalle ei ole tähän päivään mennessä tutkittu kattavasti ja luotettavasti missään muualla kuin Kambodzhassa, joten tuottamaamme tietoa ei voi varmuudella soveltaa suoraan muihin maihin. Löytämämme tiedon pohjalta ilmiö on kuitenkin luonteeltaan samankaltainen kaikilla sen esiintymisalueilla ja vaikuttaa kohdealueen yhteiskuntaan.

Yhdistävä tekijä orpokotimatkailemalla sen eri ilmenemisalueilla on ainakin se, että lapsista on tullut suorasti tai epäsuorasti matkailunähtävyyksiä.

Projektsuunnitelmaa kirjoittaessa aikomuksemme oli laatia opinnäytetyön tuotoksena painettu tietopaketti käytettäväksi matkanjärjestäjien matkaopaskoulutuksiin. Tätä kautta toivoimme tiedon saavuttavan matkailijat tehokkaasti koulutettujen ja asiaan perehdytettyjen matkaoppaiden kautta. Päädyimme kuitenkin ottamaan yhteyttä Reilun matkailun yhdistykseen, sillä halusimme, että tieto orpokotimatkailemalla vaikutuksista saavuttaisi myös matkailualan toimijat sekä matkailijat kohderyhmänä mahdollisimman laajasti. Matkaoppaiden kautta tieto olisi päätyntä luultavasti vain valmismatkoja ostaneille matkailijoille. Kaakkois-Aasia houkuttelee alueena huomattavasti itsenäisiä budjettimatkailemalla, joita ei olisi yhtä tehokkaasti saavutettu alkuperäisen suunnitelman avulla. Olemme tyytyväisiä siihen, että Reilun matkailun yhdistyksestä tuli toimeksiantajamme, sillä näin laitimamme tietopaketti orpokotimatkailemalla varjopuolista ei jää yhden yrityksen valttikortiksi. Reilun matkailun yhdistyksen päätarkoitus on toimia vastuullisen matkailun edistäjänä Suomessa ja koemme, että materiaalimme käsittelee juuri sen kaltaista aihetta, josta yhdistys pyrkii lisäämään matkailijoiden tietoisuutta.

Pysyimme yllättävän hyvin elokuussa 2014 laitimamme projektsuunnitelman aikataulussa. Opinnäytetyön aloitus oli hieman hitaampi kuin olimme suunnitelleet, koska emme olleet varanneet tiedonkeruulle riittävän paljon aikaa. Jakaaksemme opinnäytetyön pienempiin osiin, teimme syyskuussa 2014 viikkokohtaisen, koko opinnäytetyöprosessin kattavan aikataulun. Tämän jälkeen kirjoitustyö alkoi sujumaan huomattavasti nopeammin, ja saimme kurottua umpeen alussa menetettyä aikaa. Tietoperustan kirjoittaminen ajoittui syys-joulukuulle 2014, loppuvaiheessa limittäin tietopaketin laatimisen kanssa. Opinnäytetyömme tuotoksena laadittu tietopaketti valmistui muutamassa viikossa, sillä kaikki siihen tarvittavat tiedot löytyivät jo kattavasta tietoperustastamme.

Tietoperustan kirjoittaminen oli sekä ajallisesti että työmäärällisesti huomattavasti suurempi projekti kuin tietopaketin laatiminen. Mielestämme laitimamme materiaali on ajatuksia herättävä ja tiivistää hyvin kaikki olennaisimmat seikat orpokotimatkailemalla

vaikutuksista kohdemaahan, kuten lasten erottamisen perheistään ja lasten valjastamisen orpokotien rahankeraukseen välineiksi. Mielestämme tietopakettissa tärkeintä tuli olla se, että se rohkaisee lukijaa kriittiseen ajatteluun ja saa hänet ymmärtämään ilmiön ongelmallisuuden. Toivomme materiaalin herättävän lukijoiden mielissä kysymyksiä kuten: Kuinka hyvin sanat ”orpokoti” ja ”matkailu” ylipäänsä istuvat samaan kontekstiin?

Reilun matkailun yhdistys on pyytänyt meitä osallistumaan jäseniltaan 7.1.2015 kertomaan lyhyesti orpokotimatkailusta ilmiönä. Opinnäytetyömme ansiosta pääsemme lisäksi osallistumaan lasten oikeuksia matkailualalla käsittelevään paneelikeskusteluun. Paneelikeskustelu pidetään 15.1.2015 Helsingin Matkamessujen ammattilaispäivillä. Toimeksiantajamme Reilun matkailun yhdistys kutsui meidät paneelikeskusteluun kertomaan omia näkemyksiämme lasten oikeuksista matkailualalla opinnäytetyömme aiheen pohjalta. Tapaamisessa Reilun matkailun yhdistyksen kanssa totesimme yhteisesti, että olemme tällä hetkellä ainoa taho Suomessa, joka on tutkinut kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun yhteyttä näin laajasti. Laatimamme tietopaketti on tällä hetkellä ainoa suomenkielinen tietolähde, johon on koottu ajankohtaista ja luotettavaa tietoa orpokotimatkailusta ja sen varjopuolista. Näiden tilaisuuksien myötä saavutimme mielestämme erittäin hyvin tavoitteemme, joka oli lisätä tietoisuutta voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan ja matkailun yhteydestä Suomen matkailualan toimijoiden ja matkailijoiden keskuudessa.

On ollut ilahduttavaa huomata, että opinnäytetyöstämme on jo seurannut jatkotoimenpiteitä toimeksiantajamme toimesta ja pääsemme mukaan käytännön tasolla lisäämään matkailijoiden ja matkailualan tietoisuutta orpokotimatkailusta. Olimme määritelleet alusta alkaen koko opinnäytetyön tarkoituksiksi tietoisuuden lisäämisen aiheesta Suomessa, ja nyt koemme, että olemme onnistuneet siinä omalta osaltamme täysin. Valitessamme aiheen uskoimme vakaasti, että suomenkieliselle tiedolle orpokotimatkailusta ja sen vaikutuksista olisi tarvetta. Prosessin aikana meille on käynyt keskusteluissa toimeksiantajamme kanssa entistä selvemmäksi, että aihe on tärkeä ja ajankohtainen, ja sitä kohtaan on Suomessa kiinnostusta niin matkailualan kuin matkailijoidenkin keskuudessa.

Olemme kumpikin opintojemme alusta lähtien olleet kiinnostuneita vastuullisesta matkailusta ja matkailuun kytkeytyneistä eettisistä ongelmista. Toivomme molemmat työskentelevämme tulevaisuudessa kehittämis- ja tutkimustehtävissä matkailun haittavaikutusten ehkäisemisen parissa. Näistä lähtökohdista päädyimme suorittamaan syventävän työharjoittelujakson Vietnamissa ekomatkailuprojektin parissa. Vapaaehtoistyö ja ajatus paikallisen yhteisön tukemisesta oli lähellä sydäntämme. Ajatus vastuullisen matkailun moniulotteisuudesta ja sen mahdollisista porsaanrei'istä tuli selkeämmäksi matkan aikana ja sen jälkeen kirjoittaessamme tätä opinnäytetyötä. Opimme, että vastuullisuus matkailussa on moniulotteinen asia, jonka ihmiset ymmärtävät eri tavoin. Todellisuudessa näennäisesti vastuullinen matkailu voi olla hyvinkin haitallista kohteelle ja sen väestölle, kuten orpokotimatkailun tapauksessa. Mitä tulee matkailun vastuullisuuteen ja eettisyyteen, olemme omien kokemustemme ja opinnäytetyön ansiosta onnistuneet luomaan itsellemme uuden kriittisemmän ajattelu- ja suhtautumistavan. Halumme päästä työskentelemään vastuullisen matkailun parissa ja oppia jatkuvasti uutta tältä saralta on vain kasvanut opinnäytetyöprosessin aikana.

Lähteet

Al Jazeera 2012a. Interview: Ith Sam Heng. Luettavissa:

<http://www.aljazeera.com/programmes/peopleandpower/2012/05/201252471535551430.html>. Luettu: 10.11.2014.

Al Jazeera 2012b. Cambodia's Orphan Business. Luettavissa:

<http://www.aljazeera.com/programmes/peopleandpower/2012/05/201252243030438171.html>. Luettu: 3.11.2014.

Abo, S. 2014. UNICEF launches app to tackle child labour in Brazil. SBS. Luettavissa:

<http://www.sbs.com.au/news/article/2014/06/21/unicef-launches-app-tackle-child-labour-brazil>. Luettu: 14.10.2014.

Bacchetta, M. & Jansen, M. 2011. Making Globalization Socially Sustainable. World Trade Organization. WTO Publications. Geneva. Luettavissa:

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/glob_soc_sus_e.pdf. Luettu: 3.10.2014.

Carmichael, R. 2011. Unicef: Cambodia's Orphans Not Really Orphans. Deutsche

Welle. Luettavissa: <http://www.dw.de/unicef-cambodias-orphans-not-really-orphans/a-6481673>. Luettu: 29.9.2014.

ChildSafe. 7 Better Ways to Help Protect Children Around the World. Orphanage

Tourism. Luettavissa: <http://www.thinkchildsafesafe.org/en/content/tip4/qna.html>. Luettu: 13.10.2014.

Consiglio, A. & Pisey, H. 2014. Ministry Powerless to Reform Orphanages. Cambodia

Daily. Luettavissa: <http://www.cambodiadaily.com/news/ministry-powerless-to-reform-orphanage-industry-68218/>. Luettu: 6.10.2014.

ECPAT 2008. Combating Child Sex Tourism: Questions & Answers. Saladaeng Printing Co.Ltd. Thailand. Luettavissa:

http://www.ecpat.net/sites/default/files/cst_faq_eng.pdf. Luettu: 5.10.2014.

Euroopan komissio 2011. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle: Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011-2014. Luettavissa: https://www.tem.fi/files/31324/COM%282011%29_681_FINAL.pdf. Luettu: 3.11.2014.

FIBS 2013. Yritysvastuun sanasto. Luettavissa: <http://www.fibsry.fi/en/yritysvastuu/yritysvastuusanasto>. Luettu: 23.9.2014.

Font, X. & Smith, V. 2014. Volunteer tourism, greenwashing and understanding responsible marketing using market signalling theory. *Journal of Sustainable Tourism* 22:6, 942-963. Routledge. Lontoo. Luettavissa: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2013.871021#.VCLnp3kcS70>. Luettu: 23.9.2014.

Friends International 2007a. ChildSafe International. Luettavissa: <http://www.childsafe-international.org/>. Luettu: 13.10.2014.

Friends International 2007b. About Us. Luettavissa: <http://www.childsafe-international.org/AboutUs.asp>. Luettu: 27.10.2014.

Friends International 2007c. Contact Us. Luettavissa: <http://www.childsafe-international.org/ContactUs.asp>. Luettu: 27.10.2014.

Friends International 2007d. Background on ChildSafe. Luettavissa: <http://www.childsafe-international.org/aboutCS.asp>. Luettu: 27.10.2014.

Friends International 2009. Friends-International Charter. Luettavissa: http://www.friends-international.org/resources/charter/FI_Charter.pdf. Luettu: 13.10.2014.

Global Compact Network Nordic Countries 2010. Kymmenen periaatetta. Luettavissa: <http://www.gcnordic.net/index.php?r=cPage/show&cTopicId=51>. Luettu: 2.12.2014.

Kandiwa, V. 2010. Caring for African Orphans: A Comparative Review of Existing Institutional Arrangements. Cornell University. Luettavissa: <http://paa2010.princeton.edu/papers/100920>. Luettu: 6.10.2014.

Kalmari, H. & Kelola, K. 2009. Vastuullisen matkailijan käsikirja. Otava. Keuruu.

Kasim, A. 2008. The Need for Business Environmental and Social Responsibility in the Tourism Industry. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration* 7:1, 1-22. Routledge. Lontoo. Luettavissa: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J149v07n01_01. Luettu: 3.10.2014.

Kilroy 2014. Vastuullinen matkailu. Luettavissa: <http://www.kilroy.fi/tietoa-kilroysta/vastuullinen-matkailu?lm>. Luettu: 15.10.2014.

Kotler, P. 2002. *Marketing Management, Millenium Edition*. Pearson Custom Publishing. Boston. Luettavissa: http://dl.ueb.vnu.edu.vn/bitstream/1247/2250/1/Marketing_Management_-_Millenium_Edition.pdf. Luettu: 9.12.2014.

Lastensuojelun keskusliitto 2009. YK:n ohjeet haastavat lasten laitossijoitukset.

Lehdistötiedotteet 2009. Luettavissa:

http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2009/yk_n_ohjeet_haastavat_lasten_laitossijoitukset.432.news. Luettu: 5.10.2014.

Leilani, M. 2014. Ending orphanage tourism –transforming voluntourism! Luettavissa: <https://www.betterplace.org/en/projects/4611-ending-orphanage-tourism-transforming-voluntourism#gallery>. Luettu: 1.11.2014.

Liburd, J. & Edwards, D. 2010. *Understanding the Sustainable Development of Tourism*. Goodfellow Publishers Limited. Oxford.

Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation 2006. Policy on Alternative Care for Children. Luettavissa:

http://www.orphanages.no/uploads/resources/files/505/ALT006_Policy_on_Alternative_Care_for_Children-Eng.pdf. Luettu: 5.10.2014.

Ministry of Tourism 2013. Tourism Statistics Report. Kingdom of Cambodia.

Luettavissa:

http://www.tourismcambodia.org/images/mot/statistic_reports/tourism_statistics_annual_report_2013.pdf. Luettu: 1.12.2014.

Opetushallitus 2012. E-oppimateriaalin laatukriteerit. Luettavissa:

http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/e-oppimateriaalin_laatukriteerit. Luettu: 1.11.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Matkailu ja kulttuurin syke: Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelman 2009–2013 loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:6. Helsinki. Luettavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM6.pdf?lang=fi>. Luettu: 22.9.2014.

Orphanages No a. About. Luettavissa: <http://www.orphanages.no/about.html>. Luettu: 25.10.2014.

Orphanages No b. The orphanages cycle. Luettavissa:

<http://www.orphanages.no/cycle.html>. Luettu: 25.10.2014.

Orphanages No c. For whom are we doing this? Luettavissa:

<http://www.orphanages.no/index-3.html>. Luettu: 25.10.2014.

Orphanages No d. Research and publications. Luettavissa:

<http://www.orphanages.no/research.html>. Luettu: 25.10.2014.

Orphanages No Twitter. 2014. Luettavissa: <https://twitter.com/OrphanagesNo>.
Luettu: 3.11.2014.

Palosuo, E. 2003. Kuinka istuvat yhteen matkailu ja eettisyys? Luettavissa:
<http://www.kepa.fi/uutiset/2846>. Luettu: 23.9.2014.

Pelastakaa Lapset ry 2014a. Luettavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/>. Luettu:
20.10.2014.

Pelastakaa Lapset ry 2014b. Lapsen oikeudet ja hyvä hallinto. Luettavissa:
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/kansainvaliset-ohjelmat/lapsen-oikeudet-ja-hyva-hallinto/>. Luettu: 20.10.2014.

Proteja Brasil 2014. About Protect Brazil. Luettavissa:
<http://www.protejabrasil.com.br/us/>. Luettu: 3.11.2014.

Reilun matkailun yhdistys 2014. Liian pahaa ollakseen totta. Luettavissa:
<http://liianpahaaoillakseentotta.fi/>. Luettu: 11.10.2014.

Royal Government of Cambodia 2011. National Social Protection Strategy for the
Poor and Vulnerable. Luettavissa:
http://www.unicef.org/cambodia/National_Social_Protection_Strategy_for_the_Poor_and_Vulnerable_Eng.pdf. Luettu: 6.10.2014.

Saarinen, J. 2006. Matkailu ja paikallisuus: Matkailukehityksen, paikallisuuden ja
kestävyyden yhteensovittamisen haasteet Suomen Lapissa. Alue- ja
ympäristötutkimuksen seuran julkaisuja 35:2, 69-78. Luettavissa:
http://www.ays.fi/aluejaymparisto/pdf/aluejaymp_2006_2_s69-78.pdf. Luettu:
24.9.2014.

Sisha 2014. About Sisha International. Luettavissa:
<http://www.sisha.org/home/about-sisha/>. Luettu: 3.11.2014.

Suomen matkatoimistoalan liitto 2014. Suomen matkatoimistoalan liitto (SMAL).
Luettavissa: <http://www.smal.fi/fi/SMAL>. Luettu: 13.10.2014.

Suomen matkatoimistoalan liitto ry. Matkailun pimeä puoli. Luettavissa:
<http://www.finnmatkat.fi/Documents/fmfi/PDF-dokumentit/Pimeä%20puoli%20-esite.pdf>. Luettu: 5.10.2014.

The Code 2012a. About. Luettavissa: <http://www.thecode.org/about/>. Luettu:
4.11.2014.

The Code 2012b. Child Protection as CSR. Luettavissa:
<http://www.thecode.org/csec/child-protection-as-corporate-social-responsibility/>.
Luettu: 5.10.2014.

The Code 2012c. The Issue. Luettavissa: <http://www.thecode.org/csec/>. Luettu:
5.10.2014.

Think Child Safe. Children Are Not Tourist Attractions. Luettavissa:
<http://www.thinkchilsafe.org/thinkbeforevisiting/>. Luettu: 27.10.2014.

Tourism Concern 2014a. Asia. Nepal. Luettavissa:
<http://tourismconcern.org.uk/asia/nepal/>. Luettu: 6.10.2014.

Tourism Concern 2014b. About. Luettavissa: <http://tourismconcern.org.uk/about/>.
Luettu: 14.10.2014.

Tourism Concern 2014c. Campaign actions. Stop Orphanage Tourism –sign our petition today! Luettavissa: <http://tourismconcern.org.uk/stop-orphanage-tourism-sign-our-petition-today/>. Luettu: 14.10.2014.

Tour Operators' Initiative for Sustainable Tourism Development 2011. TOI in Action.
Luettavissa: <http://www.toinitiative.org/index.php?id=118>. Luettu: 5.10.2014.

Unesco 2013. UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme. WH + ST Action Plan 2013 –2015. Luettavissa:

<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-669-6.pdf>. Luettu: 11.10.2014.

Unicef a. Unicef in Latin America and the Caribbean. Child Survival and Poverty. Luetta-vissa: http://www.unicef.org/lac/english_9820.htm. Luettu: 14.10.2014.

Unicef b. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Luettavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf. Luettu: 4.10.2014.

Unicef c. Unicef in Cambodia. About Us. Luettavissa: <http://www.unicef.org/cambodia/overview.html>. Luettu: 13.10.2014.

Unicef 2008. Orphans. Press centre. Luettavissa: http://www.unicef.org/media/media_45279.html. Luettu: 4.11.2014.

Unicef 2011a. Fact Sheet: Residential Care in Cambodia. Luettavissa: http://www.unicef.org/cambodia/Fact_sheet_-_residential_care_Cambodia.pdf. Luettu: 29.9.2014.

Unicef 2011b. With the Best Intentions: A Study of Attitudes Towards Residential Care in Cambodia. Luettavissa: http://www.unicef.org/eapro/Study_Attitudes_towards_RC.pdf. Luettu: 29.9.2014.

Unicef 2012. Who we are. Luettavissa: http://www.unicef.org/about/who/index_introduction.html. Luettu: 13.10.2014.

Unicef 2013. Cambodia. Statistics. Luettavissa: http://www.unicef.org/infobycountry/cambodia_statistics.html. Luettu: 9.12.2014.

Unicef 2014a. Työmme Suomessa. Luettavissa: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/>. Luettu: 13.10.2014.

Unicef 2014b. Nimikko-ohjelmat ja Uganda-hanke. Luettavissa:
<https://www.unicef.fi/unicef/nimikkoohjelmat/>. Luettu: 13.10.2014.

Unicef 2014c. Työmme pääkohteet. Luettavissa:
<https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-paakohteet/>. Luettu 13.10.2014.

Unicef 2014d. UNICEF calls on football fans to take the protection of children into their own hands. Press release. Luettavissa:
http://www.unicef.org/media/media_73553.html. Luettu: 3.11.2014.

United Planet. Volunteer in Latin America. Luettavissa:
<http://www.unitedplanet.org//volunteer-in-latin-south-america>. Luettu: 14.10.2014.

UNWTO 1999. Global Code of Ethics for Tourism: For Responsible Tourism. Luettavissa:
<http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/gcetbrochureglobalcodeen.pdf>. Luettu: 11.10.2014.

UNWTO 2014a. Sustainable Tourism for Development Guidebook: Enhancing capacities for Sustainable Tourism for development in developing countries. Luettavissa:
<http://www.e-unwto.org/content/j71738/fulltext.pdf>. Luettu: 24.9.2014.

UNWTO 2014b. Tourism Highlights: 2014 Edition. Luettavissa:
http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en_hr_0.pdf. Luettu: 29.9.2014.

Viljanen, A. 2009. Vapaaehtoisturismin etiikka: Sosiokulttuurinen analyysi kansainvälisen vapaaehtoistyön vaihtosuhtejärjestelmästä. Lapin yliopiston matkailun ja liiketoiminnan tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. Luettavissa:
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67458/Vapaaehtoisturismin_etiikka.pdf?sequence=1. Luettu: 22.9.2014.

Wallenius, M. 2013. ”Mikä säästää ympäristöä, säästää kustannuksia”: Kestävän matkailun määritelmät, kriteerit ja käytännöt. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettavissa:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/85117/gradu07134.pdf?sequence=1>.
Luettu: 25.9.2014.

World Vision 2012. Child Safe Tourism: The Tourist Perspective. World Vision Australia. Luettavissa: <http://www.wvi.org/asia-pacific/publication/keeping-our-children-safe-sexual-abuse-english-language>. Luettu: 5.10.2014.

World Vision 2013. The Child Safe Traveller: A Report Produced by Project Childhood Prevention Pillar. World Vision Australia. Luettavissa:
<http://www.childsafetourism.org/wp-content/uploads/2013/11/The-Child-Safe-Traveller-Report.pdf>. Luettu: 5.10.2014.

Liitteet

Liite 1. Eliademy –kurssi ja tietopaketti kuvakaappauksina

Eliademy My Courses Kalenteri Luettelo Dunja Suikkanen

Reilun matkailun yhdistys

0 ☆☆☆☆

Orpokotimatkailun varjopuolet

[Enrol for free](#)

Instructor

Reilun matkailun yhdistys

Reilun matkailun yhdistyksen tavoitteena on edistää vastuullista matkailua tiedottamalla reilun matkailun periaatteista matkailijoille ja matkailualan toimijoille. Tervetuloa mukaan!

[Read more →](#)

Overview

Tämä ilmainen ja helposti suoritettava kurssi on tarkoitettu kaikille vastuullisesta matkailusta ja sen moniulotteisista vaikutuksista kiinnostuneille. Kurssi sisältää tietopaketin orpokotimatkailusta sekä lyhyen testin. Tervetuloa mukaan!

Vastuullisen matkailun suosion kasvun myötä matkailijat pyrkivät yhä aktiivisemmin tukemaan kohdemaan yhteisöä ja kulttuuria. Matkailijoiden auttamisen halu saattaa kuitenkin köyhemmissä maissa houkuttaa luokseen tahoja, jotka haluavat käyttää sitä taloudellisesti hyväkseen. Orpokotimatkailu on hyvä esimerkki tästä.

Orpokotimatkailun kasvun myötä sen yhteyteen on syntynyt haitallinen oheisilmiö, kaupallinen orpokotitoiminta, josta Kambodzha on räikeä esimerkki. Kaupallisesti toimivat orpokodit hyödyntävät lapsia rahankeruun välineinä, ja pahimmassa tapauksessa tekevät heistä suorastaan matkailunähtävyyksiä. Matkailijoiden lahjoitusten vauhdittamana korruptoituneesta orpokotitoiminnasta on muodostunut vahingollinen kierre, jossa käytetään hyväksi matkailijoiden hyvien aikomusten lisäksi myös haavoittuvaisia perheitä ja orpokodeissa eläviä lapsia. Kaupalliset orpokodit asettavat nimensä mukaisesti tärkeimmäksi prioriteetikseen rahan lasten edun sijaan.

Tietopaketin luettuaan lukija

- ymmärtää kaupallisen orpokotitoiminnan ja matkailun kytköksen
- suhtautuu kriittisemmin köyhyyteen nojaaviin "matkailutuotteisiin"
- ymmärtää haitallisen orpokotitoiminnan taustan, tunnuspiirteet ja vaikutukset
- osaa paremmin tunnistaa kaupallisesti toimivan orpokodin
- ymmärtää oman roolinsa osana orpokotimatkailun kierrettä

Tämä tietopaketti ja siihen liittyvä tentti on laadittu osana orpokotimatkailun varjopuolista kertovaa "Hyvää tekemässä? Orpokotimatkailun varjopuolet" –opinnäytetyötä syksyllä 2014. Tietopaketin ovat laatineet kaksi Haaga-Helia ammattikorkeakoulun matkailun liikkeenjohdon opiskelijaa, Dunja Suikkanen ja Mira Tihveräinen. Opinnäytetyön voit lukea kokonaisuudessaan Theseuksesta.

Course content

- Tietopaketti orpokotimatkailusta

[Interested? Enroll to this course right now.](#) [Enrol for free](#)

Sisältö Tehtävät Keskustelu Osallistujat 0%

Yhteenveto

Tietopaketti orpokotimatkailusta

Tietopaketti orpokotimatkailusta

Tutustu oheiseen orpokotimatkailun varjopuolista kertovaan tietopakettiin. Voit halutessasi suorittaa tämän jälkeen aiheeseen liittyvän muistia virkistävän testin, joka löytyy "Tehtävät" -välilehden alta.

[Hyvää tekemässä_Orpokotimatkailun varjopuolet](#)

Orpokotimatkailu – testaa itsesi!

Orpokotimatkailun varjopuolet

1. Kysymys

Voittoa tavoittelevia orpokoteja yhdistää muun muassa se, että suurin osa niissä elävistä lapsista

- ovat orpoja.
- eivät ole orpoja.
- ovat siellä, koska orpokodit tarjoavat hyvän tasoista koulutusta.

2. Kysymys

Voittoa tavoittelevat orpokodit käyttävät hyväksi

- sekä matkailijoita että lasten perheitä.
- sekä valtiota että kansalaisjärjestöjä.
- ei kumpikaan yllä mainituista.

3. Kysymys

Säätelemätön vierailu orpokodeissa on haitallista koska

9.

Etenkin kehittyvässä maissa orpokoteihin ei kannata lahjoittaa rahaa

heti paikan päällä.

muuten kuin vapaaehtoistyön kautta.

Jos ei ole varma siitä, mihin lahjoituksia käytetään. Oikein

10.

Mikäli orpokoti on rekisteröitynyt valtiolle (Kambodzhassa noin puolet orpokodeista), sille kannattaa vapaasti lahjoittaa rahaa.

oikein

väärin Oikein

11.

Orpokodeissa eläviä haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia voi *parhaiten* auttaa

viettämällä aikaa heidän kanssaan.

tekemällä taustatutkimusta ja olemalla kriittinen. Oikein

välttämällä vierailua maihin, joissa kaupallista orpokotitoimintaa esiintyy.

9 / 11 oikein

HYVÄÄ TEKEMÄSSÄ?

– Orpokotimatkailun
varjopuolet

© Dunja Suikkanen & Mira Tihveräinen
10.12.2014

**“Children are not tourist
attractions”**

-ThinkChildSafe

**“Orphanages: Not the
solution”**

-OrphanagesNo

SISÄLTÖ

1. Orpokotimatkailu

- Tiedoksi lukijalle
- Mitä on orpokotimatkailu?
- Haitallisen orpokotimatkailun tunnuspiirteet
- Miten lapset päätyvät voittoja tavoitteleviin orpokoteihin?
- Matkailijan näkökulma
- Orpokotimatkailun maantiedettä
- Orpokotibisneksen karu totuus

2. Case Kambodza

3. Miten voit auttaa

- Miten voit todellisuudessa auttaa?
- Muistilista: Miten tunnistat kaupallisen orpokodin?

4. Vastuullinen matkailu

- Orpokotimatkailua vastaan
- Vastuun jakautuminen matkailussa
- Vastuullisen matkailun kompastuskivet
- Harkitse tarkasti

5. Lisätietoja

- Lue lisää
- Ja vielä lopuksi...

TIEDOKSI LUKIJALLE

- Tämä koulutusmateriaali on toteutettu syksyllä 2014 osana Haaga-Helia ammattikorkeakoulun matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelmaan kuuluvaa opinnäytetyötä ”Hyvää tekemässä? – Orpokotimatkailun varjopuolet”
- Opinnäytetyön voit lukea kokonaisuudessaan Theseuksesta osoitteessa www.theseus.fi

MITÄ ON ORPOKOTIMATKAILU?

- Matkailijoiden itsenäistä ja valvomatonta vierailemista orpokodissa ulkomaan matkan aikana
- Vapaaehtoistyö paikallisissa orpokodeissa

HAITALLISEN ORPOKOTIMATKAILUN TUNNUSPIIRTEET

- Tuhansien vierailujen myötä orpokotimatkailu on edesauttanut kaupallisen orpokotitoiminnan syntymistä
- Voittoa tavoittelevat orpokodit käyttävät hyväksi matkailijoiden halua auttaa ja lasten haavoittuvaisuutta

Vierailijoiden tekemien lahjoitusten määrää pyritään maksimoimaan esimerkiksi lasten pitämien esitysten avulla

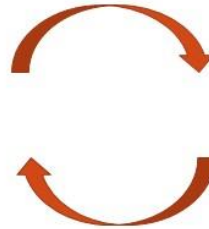
Lahjoituksia käytetään harvoin lasten koulutuksen tukemiseksi tai hyvinvoinnin edistämiseksi

MITEN LAPSET PÄÄTYVÄT VOITTOA TAVOITTELEVIIN ORPOKOTEIHIN?

- Taustalla suuremmat yhteiskunnalliset ongelmat, kuten köyhyys ja sosiaalihuollon puutteet
 - Vanhemmat eivät ole tietoisia mahdollisista orpokotien toimintaan liittyvistä riskeistä
- Kaupallisten, voittoa tavoittelevien orpokotien toimintamalli perustuu molemmin suuntaiseen petokseen:

Perheitä manipuloidaan lähettämään lapsensa orpokotiin koulutuksen ja paremman elämän toivossa

Matkailijoiden hyviä aikoja käytetään taloudellisesti hyväksi

MATKAILIJAN NÄKÖKULMA

- Orpokodeissa vierailevilla matkailijoilla on lähes aina aidosti hyvät aiomukset
 - Matkailijat uskovat edistävänsä orvoksi jääneiden lasten hyvinvointia lahjoituksilla
- Orpokodit ovat suosittuja vapaaehtoistyökohteita
 - Työskentely orpokodeissa on kuitenkin usein säätelemätöntä ja lyhytkestoista

Oikein organisoitu vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys on tärkeää!

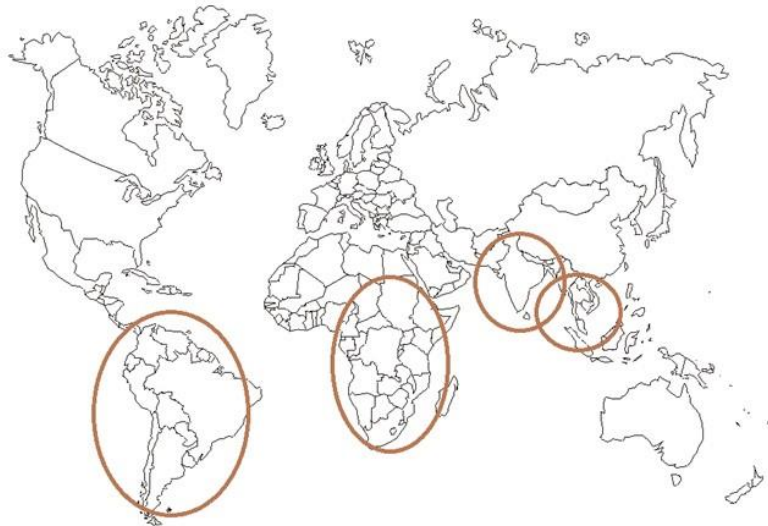
→ On olemassa hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivia orpokoteja, jotka tekevät arvokasta työtä ja joiden toimintaa ylläpidetään lahjoitusten avulla

MATKAILIJAN NÄKÖKULMA

- Matkailijoita houkutellessaan orpokotivierailulle mm. lasten toimesta suoraan kaduilta, lasten pitämien esitysten sekä mainoskylttien avulla
- Matkailijat eivät ole tietoisia muista mahdollisuuksista lapsille, kuten sijaiskodeista
 - Lapsen sijoittamisen orpokotiin tulisi joka tapauksessa olla viimeinen ja väliaikainen vaihtoehto!

ORPOKOTIMATKAILUN MAANTIEDETTÄ

- Orpokotimatkailulla on vahvin jalansija Kaakkois-Aasiassa, mutta sitä esiintyy myös muissa Aasian maissa, Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa ja Etelä-Amerikassa

ORPOKOTIBISNEKSEN KARU TOTUUS

- Hyvän tekemisestä on tullut liiketoimintaa lasten kustannuksella
- Kaupallisten orpokotien päämääränä ei ole lasten jälleenyhdistäminen perheidensä kanssa, kuten sen tulisi olla
 - Lapset toimivat lähinnä pelinappuloina rahankeruussa

ORPOKOTIBISNEKSEN KARU TOTUUS

- Kaupallisten orpokotien toiminnassa lähtökohtana ei ole lapsen etu
 - Lapsia pidetään tarkoituksellisesti huonoissa oloissa matkailijoiden lahjoitusten määrän maksimoimiseksi
- Kaupallisesti toimivat orpokodit laiminlyövät lapsen oikeutta yksityisyyteen sallimalla säätelemättömän vierailun orpokoteihin
 - Kehittyneissä maissa vastaava toiminta nähtäisiin ihmisoikeusrikkomuksena

ORPOKOTIBISNEKSEN KARU TOTUUS

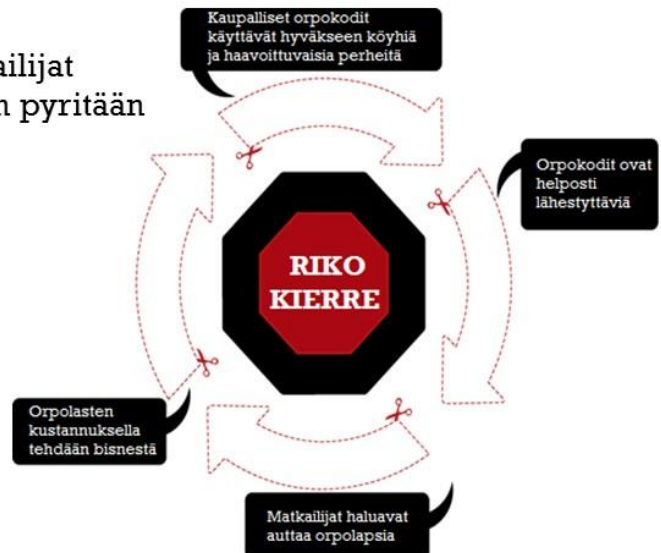
- Orpokotien määrän kasvaessa, niihin sijoitetaan yhä enemmän lapsia harkitsematta perusteellisesti muita sijaishuollon vaihtoehtoja
- Ilmiö on eskaloitunut siihen pisteeseen, etteivät köyhempien valtioiden omat resurssit riitä sen kitkemiseen
- Säätelemätön orpokodeissa vierailu altistaa lapset vaarallisille hyväksikäytön muodoille
 - Esim. lapsiseksimatkailulle, lapsityövoimalle, ihmiskaupalle ja pedofilialle

ORPOKOTIBISNEKSEN KARU TOTUUS

- Niin kauan kuin matkailijat luovat kysyntää, siihen pyritään vastaamaan

→ Orpokotibisneksen noidankehä

CASE KAMBODZHA

- Matkailun kasvun ja voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan yhteys ilmenee selvimmin Kambodzhassa
 - Koulutusmateriaalin sisältöä voidaan pääpiirteittäin soveltaa myös kansainvälisesti, mutta toistaiseksi ilmiöstä on tuotettu eniten ajankohtaista ja luotettavaa tietoa Kambodzhan tilanteen pohjalta
- 72 %:lla orpokodeissa elävistä lapsista on vähintään yksi elossa oleva vanhempi

CASE KAMBODZHA

- Merkittävä osa kambodzhalaisista orpokodeista on voittoa tavoittelevia, eivätkä ne aja lasten etuja
 - Viidestäsadasta orpokodista vain puolet on rekisteröitynyt valtiolle, ja niistäkin vain 64 % on sitoutunut valtion asettamiin hyvin vaatimattomiin vähimmäisvaatimuksiin

CASE KAMBODZHA

- Vuosien 2005-2010 aikana sekä Kambodzhaan saapuvien **matkailijoiden** että **orpokotien** määrä maassa kasvoi 75 %
 - Todellisuudessa orpolasten määrä Kambodzhassa on kuitenkin laskenut viime vuosikymmenellä
- Unicefin tutkimuksen mukaan 91,9% kambodzhalaisista perheistä on sitä mieltä, että lapsen sijoittaminen orpokotiin koulutuksen toivossa on hyvä vaihtoehto
 - tosiasiasa voittoa tavoittelevat orpokodit eivät tarjoa lapsille luvattun tasoista koulutusta

CASE KAMBODZHA

- Kaupallisissa orpokodeissa kansainväliset sopimukset lasten oikeuksista eivät toteudu monilta osin
 - Esim. laajasti tunnustetun YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kohdat lapsen erottamiseen vanhemmistaan, perheen jälleen yhdistämiseen, oikeuteen yksityisyydestä sekä suojeluun hyväksikäytöltä eivät toteudu
- Maan viranomaisilla ei tällä hetkellä ole todellista määräysvaltaa puuttua orpokotien toimintaan
 - Viranomaisten valta ei ulotu toiminnan epäkohdista huomauttamista pidemmälle

MITEN VOIT TODELLISUUDESSA AUTTAA?

- Tee taustatutkimusta matkakohteesta ja sen matkailutuotteista – linkittyvätkö ne eettisesti kyseenalaisiin ilmiöihin, kuten orpokotimatkailuun?
- Tue organisaatioita, jotka tekevät tutkimustyötä ja pyrkivät löytämään pitkäaikaisia ratkaisuja, kuten Unicefia
 - Orpokodit, ja varsinkaan kaupalliset orpokodit, eivät tarjoa pitkäaikaista ratkaisua ongelmiin, jotka alun perin ovat johtaneet lasten aseman heikkenemiseen, kuten köyhyyteen
- Suhtaudu kriittisesti kaikkiin köyhyyteen nojaaviin ”matkailutuotteisiin”, kuten voittoa tavoitteleviin orpokoteihin

MUISTILISTA: MITEN TUNNISTAT KAUPALLISEN ORPOKODIN?

- **Onko orpokodilla näyttää taloudellinen raportti kuluistaan?**
 - Matkailijoiden ei tulisi lahjoittaa rahaa orpokoteihin, mikäli he eivät ole varmoja siitä, mihin rahat päätyvät
- **Voiko orpokodissa vieraila kuka tahansa valvomattomasti?**
 - Orpokotien ei tulisi ottaa vierailijoita vastaan suoraan kadulta, jättää heitä yksin lasten kanssa tai antaa heidän viettää aikaa lasten kanssa orpokodin ulkopuolella
 - Orpokotien tulisi myös tarkistaa vapaaehtoistyöntekijöiden taustatiedot ennen orpokodin tiloihin päästämistä

MUISTILISTA: MITEN TUNNISTAT KAUPALLISEN ORPOKODIN?

- Mainostaako orpokoti itseään matkailijoille ”käyntikohteena” esim. katukylttien avulla?
 - Hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivat orpokodit eivät houkuttele vierailijoita mainoksilla
- Käytetäänkö lapsia orpokodin markkinoinnissa tai varojenkeruussa?
 - Orpokodin ei tulisi käyttää lapsia lahjoitusten keräämiseen laittamalla heitä esiintymään tai houkuttelemaan matkailijoita orpokotivierailulle

MUISTILISTA: MITEN TUNNISTAT KAUPALLISEN ORPOKODIN?

- Mukailevatko orpokodin asuinolot kotioloja?
 - Orpokodeissa ei tulisi olla suuria lapsiryhmiä, jotta ne pystyvät ylläpitämään hoidon tasoa
- Onko orpokoti rekisteröitynyt valtiolle?
 - Rekisteröityneet orpokodit ovat suuremmalla todennäköisyydellä sitoutuneet noudattamaan valtion asettamia vähimmäisvaatimuksia
- Onko orpokodissa koulutettua ja pitkäaikaista työvoimaa?
 - Orpokodit, joiden toiminta perustuu vaihtuvien vapaaehtoistyöntekijöiden työpanokseen eivät ota huomioon lasten tarvetta kestäviin kiintymyssuhteisiin

ORPOKOTIMATKAILUA VASTAAN

- Alla toimijoita, jotka pyrkivät aktiivisesti lisäämään matkailijoiden tietoisuutta kaupallisen orpokotitoiminnan varjopuolista sekä sen yhteydestä matkailuun:

VASTUUN JAKAUTUMINEN MATKAILUSSA

Matkailualan näkökulma

- Matkailuyritysten yhteiskuntavastuun pääkohdat ovat ympäristön, yhteiskunnan, ihmisoikeuksien ja eettisten kysymysten huomioiminen liiketoiminnassa
- Vastuullisten matkailutuotteiden avulla minimoidaan matkailun haittavaikutuksia

Matkailijan näkökulma

- Viime kädessä matkailija on vastuussa omien päätöstensä eettisyydestä
- Vastuullinen matkailija osaa suhtautua kriittisesti varsinkin sellaisiin matkailutuotteisiin, jotka nojaavat köyhyyteen

VASTUULLISEN MATKAILUN KOMPASTUSKIVET

- Matkailijat eivät välttämättä hahmota miten pitkälle heidän valintojensa vaikutukset ulottuvat
- Vastuullisuutta saatetaan väärinkäyttää matkailumarkkinoinnissa, sillä sen on huomattu vaikuttavan matkailijoiden kulutuskäyttäytymiseen
- Näennäisesti vastuullinen matkailu saattaa olla vahingollista kohteemaalle ja sen yhteisöille, koska se voi ruokkia suurempia yhteiskunnallisia ongelmia
 - Esim. kaupallinen orpokotitoiminta voi pahimmillaan johtaa lapsen pysyvään erottamiseen vanhemmistaan

HARKITSE TARKASTI

- Vierailletko seuraavalla ulkomaanmatkallasi orpokodissa?
- Vierailisitko kotimaassasi orpokodissa tai vastaavassa hoitolaitoksessa?
- Onko lahjoituksesi kestävä?
- Edistääkö orpokoteihin lahjoittaminen todellisuudessa haavoittuvaisten lasten hyvinvointia?

LUE LISÄÄ:

- [http://www.unicef.org/cambodia/Fact sheet - residential care Cambodia.pdf](http://www.unicef.org/cambodia/Fact%20sheet%20-%20residential%20care%20Cambodia.pdf)
- [http://www.unicef.org/eapro/Study Attitudes towards RC.pdf](http://www.unicef.org/eapro/Study%20Attitudes%20towards%20RC.pdf)
- [http://www.orphanages.no/uploads/resources/files/505/ALT006 Policy on Alternative Care for Children-Eng.pdf](http://www.orphanages.no/uploads/resources/files/505/ALT006%20Policy%20on%20Alternative%20Care%20for%20Children-Eng.pdf)
- <http://orphanages.no/>
- <http://www.thinkchildsafe.org/thinkbeforevisiting/>
- <http://tourismconcern.org.uk/?s=orphanage>
- <http://www.aljazeera.com/programmes/peopleandpower/2012/05/201252243030438171.html>
- <http://www.nbcnews.com/video/nbc-news/55626970#55626970>
- <http://www.sisha.org/>
- <http://www.cambodiadaily.com/news/ministry-powerless-to-reform-orphanage-industry-68218/>

JA VIELÄ LOPUKSI...

- Muistin virkistämiseksi voit vielä testata tietosi orpokotimatkailusta lyhyen testin avulla!

Liite 2. Tietopakettin yhteyteen laadittu testi

Oikeat vastaukset alleviivattuna.

1. Voittoa tavoittelevia orpokoteja yhdistää muun muassa se, että suurin osa niissä elävistä lapsista
 - a) ovat orpoja
 - b) eivät ole orpoja
 - c) ovat siellä, koska orpokodit tarjoavat hyvän tasoista koulusta

2. Voittoa tavoittelevat orpokodit käyttävät hyväksi
 - a) sekä matkailijoita että lasten perheitä
 - b) sekä valtiota että kansalaisjärjestöjä
 - c) ei kumpikaan yllämainituista

3. Säätelemätön vierailu orpokodeissa on haitallista koska
 - a) lapset eivät välttämättä tule toimeen vierailijan kanssa
 - b) vierailijat eivät tiedä mitä odottaa ja heidän mielipiteensä matkakohteesta voi kärsiä epäonnistuneen vierailun vuoksi
 - c) orpokodeissa elävät lapset altistuvat herkemmin lukuisille väärinkäytön muodoille

4. Orpokotimatkailu on
 - a) matkailijoiden itsenäistä ja säätelemätöntä vierailemista orpokodissa ulkomaan matkansa aikana
 - b) vapaaehtoistyötä ulkomaisessa orpokodissa
 - c) molemmat edellä mainituista

5. Jos orpokoti mainostaa itseään vierailukohteena matkailijoille, se on luultavasti
 - a) matkailijoiden tuen tarpeessa
 - b) epäluotettava orpokoti
 - c) valtion tukema

6. Voittoa tavoittelevaa orpokotia on mahdoton tunnistaa hyvien käytäntöjen mukaisesti toimivista orpokodeista.
 - a) oikein
 - b) väärin

7. Matkailijat päätyvät usein voittoa tavoitteleviin orpokoteihin
 - a) länsimaisten matkanjärjestäjien ja -toimistojen kautta
 - b) lasten ja mainoskylttien houkuttelemina

- c) orpokotien omistajien kutsumina
8. Matkailijan kannattaa suhtautua kriittisesti köyhyyteen nojaaviin matkailutuotteisiin.
a) oikein
b) väärin
9. Etenkin kehittyvissä maissa orpokoteihin ei kannata lahjoittaa rahaa
a) heti paikan päällä
b) muuten kuin vapaaehtoistyön kautta
c) jos ei ole varma siitä, mihin lahjoituksia käytetään
10. Mikäli orpokoti on rekisteröitynyt valtiolle (Kambodzhassa noin puolet orpokodeista), sille kannattaa vapaasti lahjoittaa rahaa.
a) oikein
b) väärin
11. Orpokodeissa eläviä haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia voi *parhaiten* auttaa
a) viettämällä aikaa heidän kanssaan
b) tekemällä taustatutkimusta ja olemalla kriittinen
c) välttämällä vierailua maihin, joissa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa esiintyy.

Liite 3. Tietopaketin yhteyteen laadittu saatekirje

Vastuullisen matkailun suosion kasvun myötä matkailijat pyrkivät yhä aktiivisemmin tukemaan kohdemaan yhteisöä ja kulttuuria. Matkailijoiden auttamisen halu saattaa kuitenkin köyhemmissä maissa houkutella luokseen tahoja, jotka haluavat käyttää sitä taloudellisesti hyväkseen. Orpokotimatkailu on hyvä esimerkki tästä.

Orpokotimatkailun kasvun myötä sen yhteyteen on kehittynyt haitallinen oheisilmiö, kaupallinen orpokotitoiminta, josta Kambodzha on räikeä esimerkki. Voittoa tavoittelevat orpokodit hyödyntävät lapsia rahankeruun välineinä, ja pahimmassa tapauksessa tekevät heistä suorastaan matkailunähtävyyksiä. Matkailijoiden lahjoitusten vauhdittamana korruptoituneesta orpokotitoiminnasta on muodostunut vahingollinen kierre, jossa käytetään hyväksi matkailijoiden hyvien aikomusten lisäksi myös haavoittuvaisia perheitä ja orpokodeissa eläviä lapsia. Kaupalliset orpokodit asettavat nimensä mukaisesti tärkeimmäksi prioriteetikseen rahan lasten edun sijaan.

Suomessa voittoa tavoittelevaa orpokotitoimintaa ja sen yhteyttä matkailuun ei ole vielä tuotu laajemmin esiin matkailualalla. Oheisen tietopaketin tavoitteena on lisätä tietoisuutta orpokotimatkailun vaikutuksista suomalaisten matkailijoiden keskuudessa. Materiaaliin on koottu haitallisen orpokotimatkailun taustaa, tunnuspiirteitä ja vaikutuksia. Koska matkailijat tiedostamattaan ruokkivat tätä ongelmallista ilmiötä, tietopaketti tarjoaa heille myös käytännön työkalun voittoa tavoittelevan orpokodin tunnistamiseen muistilistan muodossa. Materiaalin tarkoituksena on rohkaista lukijaa kriittisempään ajatteluun orpokotimatkailun, ja sitä kautta myös muiden köyhyyteen nojaavien ”matkailutuotteiden” suhteen.

Tämä tietopaketti ja siihen liittyvä testi on laadittu osana orpokotimatkailun varjopuolista kertovaa ”Hyvää tekemässä? Orpokotimatkailun varjopuolet” – opinnäytetyötä syksyllä 2014. Materiaalin ovat laatineet kaksi Haaga-Helia ammattikorkeakoulun matkailun liikkeenjohdon opiskelijaa, Dunja Suikkanen ja Mira Tihveräinen. Opinnäytetyön voit lukea kokonaisuudessaan osoitteessa: www.theseus.fi.

Lukuiloa!

Liite 4. Tietopaketin testauksessa käytetty arviointilomake

Orpokotimatkailun varjopuolista kertova tietopaketti on tehty toimeksiantona Reilun matkailun yhdistykselle, ja sen loppukäyttäjät tulevat olemaan niin matkailijoita kuin Suomen matkailualan toimijoitakin. Materiaali julkaistaan sähköisellä Eliademy – alustalla, joka on samankaltainen oppimisympäristö kuin Moodle. Tietopaketin tulee olla sellainen, että sen ymmärtää ilman taustatietoja matkailun elinkeinosta tai orpokotimatkailusta. Materiaali on laadittu niin, että sen avulla oppiminen onnistuu myös ilman luentoa.

Lue läpi oheinen orpokotimatkailusta kertova tietopaketti ja suorita aiheeseen liittyvä testi. Anna sen jälkeen palautetta seuraavien kysymysten pohjalta. Lopuksi voit vielä antaa muita kehittämissuhteita ja kommentteja materiaalista. Kiitos!

Tietopaketin sisältö

Oliko ilmiö sinulle entuudestaan tuttu?

Etenikö tietopaketti mielestäsi johdonmukaisesti? Jos ei, niin mitä muuttaisit?

Jäikö joku kohta epäselväksi? Jos jäi, niin mikä/mitkä, ja lyhyesti miksi?

Olivatko annetut esimerkit selkeitä ja havainnollistavia?

Oliko jostain asiasta liian vähän / liikaa tietoa? Jos oli, niin mistä?

Koetko, että sait hyvän käsityksen voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta ja orpokotimatkailusta?

Kumpi versio sisällysluettelosta oli mielestäsi parempi, ensimmäinen vai toinen?

Ulkoasu

Olivatko diat selkeästi jäsenneily?

Pitäisikö dioissa olla mielestäsi enemmän/vähemmän sisältöä per dia?

Olivatko kuvat relevantteja ja sijoitettu hyvin?

Oliko PowerPoint-esitys mielestäsi liian lyhyt / sopivan pituinen / liian pitkä ?

Testi

Oliko testikysymykset ja vastaukset laadittu selkeästi?

Oliko testi omasta mielestänne liian helppo / sopivan vaikea / liian vaikea ? Alleviivaa valintasi.

Muita kommentteja ja ehdotuksia:

Suoritimme kolmen kuukauden syventävän työharjoittelumme Vietnamissa vapaaehtoistyönä. Kuulimme siellä ollessamme kaupallisesta orpokotitoiminnasta Kambodzhassa ja päädyimme tutkimaan aihetta laajemmin. Tätä kautta kiinnostuimme ilmiöstä, ja aloimme pohtimaan miten aiheesta voisi toteuttaa opinnäytetyön. Huomasimme, että suomenkielistä tietoa voittoa tavoittelevasta orpokotitoiminnasta ei vielä ole saatavilla. Tämän vuoksi mielestämme on tärkeää lisätä tietoisuutta tästä huolestuttavasta ilmiöstä Suomessa sekä matkailijoiden että matkailualan ammattilaisten keskuudessa.

Projektin kuvaus

Opinnäytetyössämme aiomme tutkia kaupallista orpokotitoimintaa ilmiönä Kaakkois-Aasiassa ja kartoittaa matkailualalle hyödyllistä ja olennaista tietoa aiheesta. Opinnäytetyöstämme tulee produktiivinen, ja produktinamme laaditaan Reilun matkailun yhdistykselle tietopaketti sähköiselle Eliademy –alustalle koulutuskäyttöön. Produkti sisältää matkailualan ammattilaisille sekä matkailijoille hyödyllistä tietoa orpokotimatkailun esiintyvyydestä ja vaikutuksista. Produktin tarkoituksena on Reilun matkailun yhdistyksen kautta lisätä matkailijoiden sekä Suomen matkailualan toimijoiden tietoisuutta kaupallisesta orpokotitoiminnasta, jotta he kykenevät paremmin tunnistamaan ilmiön ja pyrkimään sen ehkäisemiseen. Koska aiheesta ei ole toistaiseksi laadittu kattavia tutkimuksia vaan ilmiötä käsitellään useimmiten vapaaehtoistyöntekijöiden tai matkailijoiden näkökulmasta, suhtaudumme kaikkiin käyttämiimme lähteisiin kriittisesti sekä kiinnitämme erityistä huomiota niiden sovellettavuuteen suomalaisten matkailijoiden ja Suomen matkailualan toimijoiden kannalta.

Työvaiheet ja projektin rajaus

Produktityyppisen opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa matkailijoiden ja matkailualan ammattilaisten käyttöön suunnattu Kaakkois-Aasian orpokotimatkailua käsittelevä sähköinen tietopaketti Reilun matkailun yhdistyksen käyttöön. Materiaali tullaan toteuttamaan sähköisenä Eliademy-alustalle. Valmista tuotosta voidaan käyttää muun muassa tiedotus- tai koulutustarkoituksessa tuomaan ilmiötä esille Reilun matkailun yhdistyksen sidosryhmien keskuudessa, sekä herättämään ajatuksia ja keskustelua aiheesta yhteiskunnallisella tasolla. Tästä suhteellisen tuntemattomasta aiheesta ei ole vielä Suomessa matkailualalla käyty pitkäjänteistä ja hedelmällistä keskustelua.

Aloitamme opinnäytetyömme tekemisen tiedonkeruulla ja perehdyttyämme lähteisiin, jatkamme tietoperustan kirjoittamiseen. Tietoperustassamme pyrimme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: mitä ilmiöstä tiedetään, missä sitä ilmenee, miten se esiintyy, mikä näistä tiedoista on matkailualan ammattilaisille olennaista ja mitä heidän tulisi tietää orpokotibisneksestä edesauttaakseen vastuullista matkailua ja koko matkailualan kestävästä kehityksestä, mitä eri kansainväliset organisaatiot tekevät jo ilmiön ehkäisemiseksi ja miten Suomen matkailualan toimijat voivat omalla toiminnallaan ehkäistä orpokotiturismin esiintymistä?

Tietoperustamme pohjalta seuraava vaihe on tuotteen sisällön hahmotteleminen sekä alustavan sisällön tuottaminen. Tämän jälkeen tarkoituksena on testata tuote kohderyhmällä, joka muodostuu mahdollisesti Reilun matkailun yhdistyksen työntekijöistä. Lopulta viimeistelemme tuotteen sisällön testiryhmältä saamamme palautteen perusteella. Tuotteen suunnittelu tapahtuu lomittain tietoperustan kirjoittamisen kanssa ja lopullisen sisällön tuottaminen painottuu tietoperustan valmistumisen jälkeiselle ajalle.

Rajaamme tietoperustamme sisällön Kaakkois-Aasian orpokotimatkailun tutkimiseen ja määrittelyyn ilmiönä. Syvennymme ilmiöön erityisesti Kambodžhan, Thaimaan ja Nepalin kautta. Lisäksi perustelemme ilmiön

ajankohtaisuutta ja merkittävyyttä vastuullisen ja eettisen matkailun näkökulmasta. Koska kohderyhmänämme ovat Suomessa toimivat matkailualan toimijat sekä suomalaiset matkailijat, tutkimme aiheita heidän näkökulmastaan; mitä matkailualan kuuluu ilmiöstä tietää, jotta se voi omalla toiminnallaan ehkäistä sitä ja lisätä tietoisuutta sekä matkailijoiden kriittistä ajattelua aiheesta. Käsittelemme kaupallista orpokotitoimintaa nimenomaan matkailijoita hyödyntävänä liiketoimintana, ja jätämme työn ulkopuolelle orpokotitoiminnan seurausten laajemman tutkimisen (esim. lasten seksuaalinen hyväksikäyttö). Emme myöskään tutki vastuullisen matkailun ekologisia tai taloudellisia аспекteja, vaan keskitymme voittoa tavoittelevan orpokotitoiminnan eettisiin ongelmiin, joihin Suomessa toimivat matkailualan toimijat voivat myös vaikuttaa omalla vastuullisuudellaan.

Työn tarkoitus ja tavoitteet

Työmme tarkoituksena on tuottaa Reilun matkailun yhdistykselle sähköinen tietopaketti Eliademy-alustalle Kaakkois-Aasian orpokotimatkailusta, jonka kautta tietoisuus ilmiöstä Suomen matkailualan toimijoiden sekä matkailijoiden keskuudessa kasvaa. Työmme tavoitteena on, että ilmiön tietoisuuden lisääntymisen myötä matkailu elinkeinona pysyy kestäväenä ja kasvuvoimaisena myös vastuullisuuden näkökulmasta ja matkailijoiden kriittinen ajattelu aiheesta lisääntyy. Lisäksi haluamme tunnistaa kansainvälisten organisaatioiden parhaita käytäntöjä orpokotimatkailusta tiedottamiseen, joita voidaan soveltaa käytettäväksi myös Suomessa sekä samalla rohkaista toimijoita pitkäjänteiseen yhteistyöhön orpokotimatkailun saralla.

Työn aikataulu

- Lähteiden keruu, työn rajaaminen, projektisuunnitelma: 1.8.-26.8.2014
- Tietoperustan kirjoittaminen: 26.8.-10.11.2014
- Produktin suunnittelu, testaus ja toteutus: 30.9.-20.11.2014.

- Työ valmistuu: 30.11.2014, jonka jälkeen esitys ja kypsyysnäyte.
- Luovutetaan arvioitavaksi viimeistään 1.12.2014.